„PREDICĂ CUVÊNTUL"
II. Tim. IV. 2.

BISERICA
ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

Jurnalu Periodicu Eclesiasticu

ANUL VII—No 3

MARTIE.

TABELA MATERIEĬ

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CARȚILOR BISERICESCI
34, Strada Principatele-Unite, 34
1883.

ANULŬ VII. BUCURESTI, MARTIE 1883 No. 3.

BISERICA ORTHODOXĂ ROMÂNĂ

JURNALŬ PERIODICŬ ECLESIASTICŬ

APARE O DATA PE LUNA

„Predica cuvêntul"
II. Tim. IV. 2.

PETRU MOVILA
(Stambă)

Figura din faţă represintă pre Metropolitul Kievuluĭ, Petru Movilă, fiiul Domnitoruluĭ Moldoveĭ Simeon Movilă (1600 — 1608), pre Părintele Teologieĭ ortodocse moderne. Noĭ, în dorinţa de a face cunoscute meritele şi importanţa acestuĭ bărbatŭ, valorosŭ pentru Biserica ortodocsă şi naţiunea română, întreprindemŭ publicarea treptată a tuturor resturilor istorice, relative la persóna luĭ. Vomŭ publica doĕ portrete ale luĭ Petru Movilă, unul dela 1633 şi al doilea de la 1646, vomŭ da emblemele luĭ, şi în fine vomŭ presenta lectorilor noştri biografia acestuĭ barbatŭ mare, însoţind'o de elementele inedite şi care represintă în parte viéţa religiósă a vekeĭ capitale a Moldoveĭ-Sucéva, facênd tot-o-dată ase cunósce şi dispoziţiunile testamentare ale luĭ Petru Movilă.

Acéstă stambă este o copie fidelă de pre portretul luĭ Petru Movilă, aflătorŭ în sala de recepţiune (congraţiune, cum se numesce ea de Kievlenĭ) a Academieĭ de Kiev. Ea represintă pre marele bărbatŭ în anul suireĭ séle pre tronul Metropolieĭ de Kiev, 1633, ĭar al etăţeĭ séle, cum vedemŭ, anul 36 séŭ celŭ mult 37 din viaţa. Noĭ reproducemŭ aicĭ figura acesteĭ persóne dupre copia fotografica, trasă de pre portretul originalŭ, în urmarea dispoziţiunilor **Inalt Prea Sânţituluĭ Archiepiscopŭ şi Metropolit al Moldoveĭ şi Suceveĭ, D. D. Iosif,** care ne-a acordatŭ înalta permisiune şi a bine-voitŭ a promite, ca va lua dispoziţiunĭ, ca să se publice portretele, şi kiar biografiile maĭ multor barbaţĭ marĭ aĭ Bisericeĭ romănescĭ.

Aicĭ, pentru interesul istorieĭ, adăugămŭ, conform încredinţărilor **Prea Sânţituluĭ Episcopŭ al Romanuluĭ, D. D. Melchisedec,** că şi Metropolia Moldoveĭ posedă unŭ asemenea portretŭ al Metropolituluĭ Petru Movila, dar numaĭ unŭ restauratorŭ a scrisŭ, în locul cuvêntuluĭ originalŭ Petru, Gheorghie Movilă.

Intorcêndŭ privirile nóstre asuprá stambeĭ din faţă, constatămu :

I. Portretul acesta are importanţa sa archeologică; căcĭ se probéză, că în seculul al XVII-lea demi-învestmêntarea archieréscă la Kiev era în totul seminà cu cea românéscă de astă-dĭ. Culionul, cu tradiţionala cruce din frunte a Metropoliţilor de Kiev, nu séměna, cum vedemŭ, cu potcapetul nostru, ce are mărginile întórse şi nicĭ cu celŭ al Ruşilor de astă-dĭ cu margini drepte. El este unŭ culionŭ, séŭ, maĭ corect, unŭ cuculionŭ rŏtundŭ, semenŭ cu o căciulă ordinară şi conformatŭ cu figura capuluĭ. Acestŭ culionŭ astă-dĭ se întrebuinţază numaĭ de catrĕ calugĕriĭ simpli din Serbia.

II. Pre masa din faţa luĭ Petru Movilă, stă, cum vedemŭ, insigniile călugĕrescĭ şi ale omuluĭ de sciinţă. De oparte cartea represintă ocupaţiunea cu sciinţa a lui Petru Movilă, ĭar metaniile ni facŭ să vedemŭ, că el era şi unŭ bunŭ călugĕrŭ, care avea de idealŭ pre Domnul nostru Iisus Christos rĕstignitŭ. In fine observămŭ şi orologiul, regulatorul actelor vieţeĭ monachale şi sciintifice ale luĭ Petru Movilă.

Aicĭ adăugămu observaţiunea, că rĕstignirea este unŭ crucificsŭ latin, care represintă pre Mântuitorul spânduratŭ pre cruce. Şi acésta pentru cuvêntul istoricŭ, că Metropolia din Kiev a statŭ multŭ timpŭ sub influinţa şi religiósă a Regatuluĭ polonŭ.

III. In fine, pre laturea stângă a portretuluĭ vedemŭ representată şi emblema luĭ Petru Movila. La mijlocŭ semnele nobleţeĭ, compuse din doĕ săbiĭ încrucişate şi unŭ pumnalŭ, înfipt între doĕ semi-lune; idealŭ al fie-căruĭ nobilŭ din evul mediŭ. La drépta èmblemeĭ, — marca Moldoveĭ-Bourul şi a Ţĕreĭ românescĭ-Vulturul cu crucea în ciocŭ, care arată, că el este fiiŭ al Domnitoruluĭ Moldoveĭ Simeon Movilă şi nepotŭ al luĭ Gavriil Movilă, Domnitoruluĭ Ţĕreĭ românescĭ (1619).

La stânga emblemeĭ se afla semnele archierescĭ — trikiriul şi crucea înfiptă în semi-lună. Acestu usŭ este propriŭ al Românilor şi numaĭ la dînşiĭ a pututŭ Biserica să înfigă semnul triumfuluĭ creştinătăţiĭ în inima musulmanismuluĭ.

Pre margenile emblemeĭ stăŭ literele cirilice : А = Archiepiscopŭ, К = Kievskiĭ (al Kievuluĭ) Є = Ecsarchŭ, la stânga К = Constantinopolskiĭ (al Constantinupoleĭ), la drépta А = Archimandritŭ şi stânga П = Pecevskiĭ (al Lavreĭ de Kiev a pescereĭ).

Aicĭ observămŭ, că nu sûntŭ tóte literele din emblemele luĭ Petru Movilă. Se vorŭ vedea şi ecsplica cu ocasiunea publicăreĭ speciale a emblemelor. **Archim. Genadie Enăcénu.**

PETRU MOVILĂ

METROPOLITŬ AL KIEVULUÎ

1633.

Imnologia Epoceĭ până la Damascen se înparte în douĕ secţiĭ:

A) De Imnologia în Seculul al IV şi V-lea.

Precum la desvoltarea dogmelor aŭ datŭ motivŭ Ereticiĭ, aşa şi la progresarea Imnologieĭ. Incă maĭ înainte de secul al IV, cunoscuţiĭ Eresiarhĭ aĭ Sirieĭ: Bardezane şi fiiul sĕŭ Armoniŭ (a), aŭ compusŭ Imne, prin care împrăsciaŭ réua lor credinţă, şi aŭ mişcatŭ pre Cuviosul Efrem să le contra-opue propriele sale Imne. Éră Paul Samosateul, făcândŭ să înceteze imnele către Christos, a rânduitŭ femeĭ să cânte ode. Şi Arie a compusŭ cântece nautice, Epimilie şi Odiporice (séŭ care să se cânte la voiagiurĭ pe mare, la măcenişurĭ de móră şi în călătoriĭ), cu care Arieniĭ făceaŭ litaniĭ maĭ în urmă nóptea în Constantinupole întimpul luĭ Chrisostomŭ. Tot aşa şi óre-carele Ierax (Epif. Eres. 67), şi Donatiştiĭ (August. Epist. 119), şi póte şi Nestorianiĭ. De aicĭ este arĕtat că Imnologia, la încegutŭ cel puţinŭ, a trebuitŭ să aibă unŭ caracterŭ maĭ multŭ dogmaticŭ.

Marele Atanasie şi *Vasilie* s'aŭ ocupatŭ maĭ multŭ cu disciplina Bisericéscă, pentru aceea dela dênşiĭ avem maĭ alesŭ rugăciunĭ. S. Vasilie a regulatŭ şi cele privitóre la Liturgie, prescurtândŭ Liturgia de maĭ nainte ce era prea lungă: Alţĭ Părinţĭ însĕ s'aŭ ocupatŭ maĭ multŭ cu Imnologia; dintre cariĭ maĭ cunoscuţĭ sunt următoriĭ:

1) *Efremŭ Sirulŭ* (+ 378) reuşi a înlocui imnele Ereticilor prin ale sale, propunêndŭ maĭ frumóse şi instruindŭ fecióre monachiĭ ale cânta.

Dupre tradiţiunea Sirienilor modernĭ (Assemani Bibliotec. Orient I, p. 59, 60), Efrem a compusŭ: 12,000 ode.

Dară cele maĭ multe fură pentru usŭ particular, pentru care la Sirienĭ acum în usul bisericesc, se află numaĭ 40 de ale sale. Dupre

---

(a) Bardesanŭ, dupre Efrem [Imnul 53] a compusŭ Imne egale la numĕr cu psalmiĭ [150] imitândŭ pre David. Érŭ fiiul sĕŭ Armoniŭ, dupre Teodoret [Ist. Ecles. IV, 25], şi Sozomen [IV, 16], fiind educatŭ în Atena, a întrodusŭ glasurile Elenescĭ, şi versurĭ armoniós̆e, prin care emoţiona mulţimele Sirieĭ.

Hahn (Bardesanes Gnosticus, p. 35, 39) metrul acestor Imne era Silabicŭ şi tonicu. Efremŭ compusă versuri de 4 silabe, de 5, de 6 şi maĭ alesŭ de 7 silabe.

Dupre Boisande (Analset. vol. 4; not. 2) Efrem începea Imnele Nascătóreĭ prin dicerile: *„Maĭ onoratŭ de cât heruvimiĭ şi cu neasemĕnare de cât tóte cetele cerescĭ“*. Acestea le-a imitatŭ, pare-se, marele Imnografŭ Cosma Maĭuma în oda a noua a Tetraoduluĭ din Vinerea Mare, şi de unde a provenitŭ Imnul odeĭ a noua aşa de mult cântatŭ şi cunoscutŭ.

2) *Gregorie Teologulŭ,* prin înalta sa Teologie surpândŭ erórea cea atee a Ereticilor, versificâ multe imne contra Arianelor, şi maĭ vêrtos contra luı Apolinariŭ, carele scrisese o psaltire nouă, ce nu avea nimicŭ comunŭ cu cea a luĭ David. De ordinar Gregorie se servi de metrul Iambicŭ, dară făcu usŭ şi de altele (Cuvênt. 51). Cauta în genere a da versurilor poesieĭ Elenice unŭ caracterŭ, o ungere creştină, maĭ alesŭ din timpul cândŭ Iulian Parabatul înterdisă creştinilor lectura autorilorŭ Grecĭ, pentru ca să nu scótă din eĭ argumente şi putere de cuvêntŭ contra eroreĭ Idolilorŭ.

Majoritatea Imnelor conservate par a fi compuse pentru usul privat al Creştinilorŭ, éră caracterŭ eclesiasticŭ pórtă maĭ multŭ *Imnul către Dumnedeŭ* (Tom. III). In particular înse cuvintele panigerice ale Teologuluĭ Gregorie aŭ contribuitu multu la Imnologia posteriórâ. Cu deosebire Exordurile cuvintelor sale suntu poetice, înalte, majestóse şi pline de ideĭ sublime ale profeţiloru Legeı vechĭ.

De aceea, încă maĭ înainte imnografiı culegeau florı din grădina cea înflorită a Teologuluĭ, dupre spusa Abateluĭ Doroteiu (6 seculu), dară în special nu puţine au culesŭ Damascen şi Cosma. Aşa: *„Christos se nasce, măriţi-lŭ; Pasce Sânţite nouă astădĭ s'aŭ arĕtatŭ; Ierĭ m'am înmormêntatŭ cu tine Christóse; Sântuluĭ Duchŭ a fostŭ deapururea“*; şi multe alte cântarı fórte frumóse dela Sĕrbătorile marĭ, sunt nişce buchete preţióse estrase din cuvietele panigerice ale Teologuluĭ Grigorie.

3) *Ioan Crisostom,* rîul cel adâncu, abondentŭ şi dulce al înţelepciuneĭ nu numaı a întaritŭ Biserica luı Christos prin nenumeratele sale cuviute de aur, dară a regulatu maı acuratu Liturgia, şi a compusu multe rugaciunĭ. Pe lângă acestea a opusu contra litanielorŭ Ariane, litaniı ortodoxĭ (a), şi contra impióselor lor Imne, propusa

[a] Atuncĭ Chrisostom avea de conajutătóre şi dăruitóre pre Impĕrătésa Eudoxia, cu care se afla încă în bune relaţiunĭ. Ea ĭ procura crucĭ de argintŭ, lumînărĭ, şi psalţĭ exercitaţĭ, şi verĭ-ce altŭ trebuitorŭ. Pentru care Arianiĭ mâniându-se s'aŭ revoltatŭ, şi se adunaŭ nóptea în Portice publice [că templele li s'aŭ fostŭ luatŭ de Mar. Teodosiŭ] éră diua la rugăciunele lor strigaŭ: unde suntŭ ceĭ ce dicŭ ca ceĭ treĭ suntŭ o singură putere.

piósele sale Imne (Socrat. VI, 8; Sozom. VIII, 8). Dupre Goar (Evcholog. p. 35) a compusŭ şi alte tropare.

4) Luĭ Ciril Alexandrénul se atribue : *„Născĕtóre de Dumneḑeŭ Fecióră“*, ce se câută une orĭ la finea Vesperineĭ; şi la care se mărgini Vesperina în particularŭ a Latinilor. Tot luĭ se atribue şi arangiarea Orelor Vinereĭ Marĭ, pre care în urmă le-a prelucratŭ Sofronie Patriarhul Ierusalemuluĭ.

5) *Sub Proclu* († 447) discipulul luĭ Chrisostom şi succesor la tronul Patriarchicŭ (la 434), cântă pentru prima dată poporul Constanţinupoleĭ în litaniĭ imnul Treĭ-Ṣântŭ : *Sânte Dumneḑeule* etc., dupre îndemnul Patriarchuluĭ. După puţinŭ se întroduse pretutindenea din Ordinul Imperatuluĭ Teodosie cel micŭ.

Pentru aceea cântă Imnul acesta şi sinodul al IV-le Ecumenicŭ adunatu în Halcidon. Uniĭ voiescŭ de autorul acestuia pre însuşĭ Proclu, dară acésta provine din neînţelegerea ḑiselor luĭ Ioviŭ (la Fotiŭ). Alţiĭ considera Imnul de fórte vechiŭ. Aşa Niceforu Calistu (18; 51), îl privesce de Imnŭ apostolicŭ, éră Amfilochiu ḑice că Marele Vasilie, petrecândŭ în Nicea, cânta acestŭ Imnŭ în templul S. Diomedŭ. Déră probabil este că ambiĭ aceştia confunda Imnul Treĭ-Sântŭ cu Imnul Serafimicŭ (Sânt, Sânt Sânt etc. atc.), dela care s'a şi luatŭ unele ḑicerĭ precum şi dela psalmul 41, v. 3 : însetat-a sufletul meŭ *de Dumneḑeŭ, cel tare, cel viŭ.*

Dupre tradiţia Bisericeĭ, pre care o reproducŭ şi Istoriciĭ, şi alţiĭ (Acac. Epist. către Cnafeŭ) şi Ioan Damascen (Epist. către Iordanŭ; şi Espuneraa Credint. III, 10), se atestă, că Imnul Treĭ-Sântŭ a luat începutŭ, cum Istorisesce Teofanŭ (în Cronică): „In timpul sânţituluĭ Proclu (când)s'aŭ întêmplatŭ cutremurĭ marĭ la Constantinupole în durată de patru lunĭ; în câtŭ spăĭmântândn-se Bizantiniĭ, fugiră afară din Oraşŭ în locul numitŭ campusŭ, şi acolo petreceaŭ cu Episcopul în rugăciunĭ cu lacrămĭ către Dumneḑeŭ. Decĭ într'una pămêntul clătindu-se, şi totŭ poporul neîncetatŭ strigândŭ : Dómne milueşce; de-o-dată pe la ora atreia, învederea tuturor, s'a întêmplatŭ ca unŭ copil prin puterea divină să fie rădicatŭ în aerŭ, şi să auḑă o voce divină îndemnându-l a anunţa Episcopuluĭ şi poporuluĭ să se róge aşa : *„Sânte Dumneḑeule, Sânte tare, Sânte nemuritorule, milueşce-ne pre noĭ“*; — fără a maĭ adăogi alt-ceva. Éră Sânţitul Proclu primindŭ acestŭ ordinŭ, învoi poporuluĭ a cânta aşa; şi îndată cutremurul a stătutŭ. Apoĭ fericita Pulheria şi fratele seŭ, admirândŭ fórte minunea, a ordonatŭ a se cânta în tótă lumea acestŭ Imnŭ divinŭ; şi de atuncĭ aŭ primitŭ tóte bisericeie a cânta ḑilnicŭ acestŭ Imnŭ luĭ Dumneḑeŭ“- La acéstă Istorie face alusiune şi cuvêntul : δύναμις = putere, cândŭ se cântă imnul la urmă. Căcĭ maĭ ântêiŭ se cântă cu voce lină de treĭ-orĭ „Sânte Dumneḑeule“, spre a însemna că este çântatŭ de

Corurile Ingerilor; apoĭ poporul glorifică Sânta Treime prin : *Mărire Tatăluĭ* etc., unindu şi acrostihul din urmă, dupre vechia ordine : *Sânte nemuritorule.* După aceea se ordonéză Coruluĭ prin : *putere*, séŭ în putere, (a) să cânte cu voce înaltă spre a însemna cântarea de pre pămênt, care trebue a fi maĭ sonoră. De aci se înţelege şi pentru ce la dexologiĭ se cântă ultimul „*Sânte Dumneḑeule*“ maĭ pe largŭ.

După puţinŭ timpŭ Petru Cnafeulŭ adăugi la acest Imnŭ espresiunea : *cel ce te-aĭ rĕstignitŭ pentru noĭ*; sub pretestŭ că Imnul nu este treimicŭ, ci se referă numaĭ la Christos. Dară Sinodul VI Ecumenicŭ condémnă acéstă adăogire ca blasfemătóre (Can. 81); şi Sântul I. Damascenŭ demonstră in sus citata Epistolă cá imnulu este Treĭmic, şi că, prin urmare, adaugirea-ĭ blasfematóre. De atuncĭ Imnul s'a conservatŭ intactŭ; cu tóte că maĭ în urmă se încereaŭ uniĭ a adăugi : Sântă Treime, milueşce-ne pre noĭ (b).

6) *Cirus,* Poetŭ însemnatu şi Prefect al Constantin.; în urmă Episcopul Smirneĭ şi contempuran cu S. Proclu a compus multe Epigrame. Póte că a luĭ suntŭ şi distihele dela Sinaxare (c). Resăriteniĭ dupre Asseman (Bibliot. orient. I, 467 etc.) atrebuĭaŭ luĭ Cir serviciul Aghiasmeĭ marĭ dela Botezul Domnuluĭ.

7) Luĭ *Anatolie Patriarchul Constantinupoleĭ* († 458) se atribue stihirile Anatolice, ce se cântă la Vesperina şi Mânecare înpreună cu ale Octoehuluĭ luĭ Damascen. Fabriciŭ atribue stihirile Anatolice (la noĭ rĕŭ traduse : *ale Rĕsărituluĭ*) luĭ Anatoliŭ studituluĭ, carele a înflorit după Damascen. Acesta însĕ nu se întimpina nicăire ca poetu. Este sigur că multe alte Stihire se înscriu totŭ Patriarchuluĭ Anatolie, şi trebue al considera de autor al lor. Probabil este încă, că Imnografiĭ posteriorĭ aŭ armonizatŭ la riturĭ, conformŭ Octoehuluĭ, Stihirile luĭ Anatolie, şi póte le-aŭ şi complectatu.

B) *Imnologia dela timpul luĭ Roman Cântăreţul.*

Dela Roman Cântăreţul, pe de o parte Imnologia se întinde maĭ multŭ, éră pre de altă cele măĭ multe din imnele compuse se conservă întregĭ şi se află în usŭ până acum în Biserica ortodoxă.

1) *Romanŭ* supranumitŭ *Cântăreţul*, înflori pe la finele secul. al

---

(a) Din acéstă esplicare se vede că cuvêntul actual românescŭ : *puterilor, puternice,* nu are nicĭ unŭ sensŭ; căcĭ înţelesul însemna : a cânta dupre putere cu voce tare şi înaltă.

(b) Din Istoria acestuĭ Imnŭ uşor se póte înţelege, că minunea întêmplată a avutŭ póte de scopŭ maĭ esenţial, încetarea animosităţeĭ controverselor şi certelor, ce a provocatŭ acestu Imnŭ.

(c) La noĭ aceste distihe ĭambice fiindŭ rĕŭ traduse, nu suntŭ de nicĭ o importanţă literară.

V-le, devenindŭ primul poetŭ de condace. Dupre tradiţia din Sinaxare, în timpŭ ce se celebra priveghierea la Nascerea luı Christos, Romanu, în Biserica mare, unde era şi diaconu, adormi lânga anvonu. Atuncĭ se areta luĭ Născătórea de Dumneḑeŭ şi'ĭ dadu o carte înfăşurată (volum), care se ḑicea şi *Condachion*, dela scurtătura îngiurul careia se învĕluia membrana séŭ hârtia. Atuncı desceptându-se din somnu, şi suindu-se pe anvonu cântă, frumosul condacŭ, ce se cântă şi până astăḑı: „Fecióra astaḑĭ, pre cel maı presus de fire (supranatural) nasce, şi pămêntul peştera aduce celuı neapropiatŭ. Ingerii cu Pastorii preamărescŭ, éră magiĭ cu stéua călătorescŭ; că pentru noĭ s'a născutu cuconŭ tînĕr, Dumneḑeŭ cel maĭ nainte de vecı".

Acest Imnŭ vechiŭ, între altele, este importantu şi prin aceea că conservă cântarea sa primitivă particulară, şi servi de model pentru compunerea maı în urmă a condacelor la cele-lalte serbătorĭ. Dela acesta-şĭ luară numele şi cele-lalte Imne, ce cuprindu în sine sensul serbatoreĭ.

Şi Romanŭ şi alţiĭ după dênsul aŭ compusŭ fórte multe Condace, încâtŭ nu se află serbătóre la care să nu fie unŭ condac. Condace avemŭ încă şi la mulţĭ Sânţĭ, pe cându tropare Apolitice sunt numaĭ la serbatorile însemnate: Duminicale şi altele. Apoĭ aceste sunt şi maĭ posterióse de cât Condacele. în Moscva (Bibliot. Sinod.) se conservă condacare în care se cuprindŭ Condace şi Icóse preste totŭ anul.

2) *Timoteiŭ Patriarhul Constantinupoleĭ* (la 515), dispusă ca la orĭ-ce adunare a Credincioşilor să se cânte Simbolul Credinţeĭ (Teod. Anagnost. Istor. Ecles. II, 32, 42), carele, din vechime— pe une-locurĭ şi maĭ alesŭ în Apusŭ se cetea numaı în Duminica Floriilor şi în Joĭmarĭ. Dupre Renodotŭ însă (Liturg. Orient. I. p. 221), dela întêiul Sinodŭ Ecumenic, Simbolul era în usŭ maĭ desŭ. Din Actele Sinoduluĭ local din Costantinupole sub Mina (535) se vede şi timpul cândŭ se cântà,—dupĕ închiderea uşilorŭ templuluĭ, cândŭ Diaconul esclamă: *„Uşile, uşile cu înţelepciune să luămŭ aminte."*

In Roma până sub Leone al III-le (pela finele Secl. al 8-le) Simbolul numaĭ se cetea, dară nu se cântà; ceea ce în urmă prevală şi în Orientŭ. Sinodul din Toleda (583) este celu întâiŭ ce întrodusă, dupre datina Rĕsărituluĭ, cântarea Simboluluĭ în Apusŭ.

3) *Imperatul Iustinian,* dupre Teofanŭ (Cronic. p. 183), predă a se cânta în Biserică: *„Unule Născutŭ Fiule şi Cuvinte al luĭ D-ḑeŭ,"* carele se cântă şi până acum totu-dé-una, după al doilea Antifonŭ dela Liturgie. Paul Diaconul ḑice că Iustinian Ordonă acésta în al 8 anŭ al Impĕrăţieĭ sale.

4) *Simeon Taumastoritulŭ,* dela muntele minunatŭ de lângă Antiohia, unde vieţuia ca aschetŭ şi stilitŭ (stîlpnicŭ) (amintirea luĭ la 24

Maiŭ), compusă troparele, înscrise pe numele luĭ, la 26 Octomvrie (Sântul Demetriŭ). — A maĭ scris şi altele multe, care staŭ needate în Biblioteca Vaticanuluĭ, cum atestéză Leon Alatin în disertatia sa despre Simeon.

5) In anul al 9-le a luĭ Iustin celŭ tînĕrŭ (pela 573) s'a ordonatŭ, dupre cum ḑice Cedrinŭ (p. 390) să se cânte cunoscutul *Imnŭ Heruvimicŭ*, şi cel din Joia-mare : *„Cineĭ tale ceĭ taĭnice."*

Maĭ vechiŭ de câtŭ acestea se consideră Imnul heruvimicŭ, ce se tipăresce în Liturgia luĭ Iacovŭ, fratele Domnuluĭ. Acesta se cântă în Sâmbăta-mare şi sună aşa : „Să tacă totŭ corpul muritoriŭ, şi să stea cu frică şi cu cutremur, şi să nu cugete în sine nimic pământesc. Că Impăratul Impăraţilor şi Domnul Domnilor, Christos D-ḑeul nostru, se presintă spre a se junghia şi a se da spre mâncare Credincioşilor; éră înaintea luĭ precedŭ corurile Ingerilor cu tótă începătoria şi stĕpânirea; Heruvimiĭ ceĭ cu ochĭ mulţĭ şi Serafimiĭ ceĭ cu câte şése aripĭ îşĭ acoper privirele şi strigă cântarea : aliluia, aliluia, aliluia". Prescurtare şi parafrasă acestuia este ştiutul Imnŭ heruvimicŭ :

„Noĭ, cariĭ misticŭ închipuimŭ pre Heruvimĭ, şi cântare întreitu-„sântă aducem Treimeĭ ceĭ făcătóre de viaţă, să lepădăm tótă grija cea „luméscă, ca ceĭ-ce avemŭ a primi pre Impăratul tuturor, nevĕḑutŭ „încungiurat de cetele Ingerescĭ : Aliluia."

6) *Georgie Pisidulŭ* în timpul luĭ Eraclie (610 — 640) şi sub Patriarhul Sergie era Diacon al Bisericeĭ marĭ, şi fu emininte poetŭ de versurĭ iambice, dupre spusa luĭ Georgie din corintŭ. Luĭ, cu dreptul, se atribuie Imnul Acatisticŭ, şi nu Patriarh. Sergie. Acatistul se compune din 24 icóse dupre cele 24 litere ale Alfabetuluĭ, dupre şirul cărora se începe fie-care icosŭ.

Dupre Cronicul Pashalic din Alexandria, pela 612 se întroduse Imnul heruvimic, ce acum se cântă în Liturgia darurilor maĭ nainte sânţite : „Acum puterile cerescĭ cu noĭ nevăḑut se închină; că étă întră împăratul glorieĭ; étă sacrificiŭ taĭnicŭ desĕvêrşitŭ, căruia se dă onóre; cu credinţă şi cu dorŭ să ne apropiem, ca să ne facemŭ părtaşĭ vieţeĭ ceĭ veçinice: Aliluia." — Tot dupre acelaşĭ Cronicŭ, pela 620 s'a întrodusŭ şi : „să se împle gura mea," pre care Amfilohie o atribue mareluĭ Vasilie. Maĭ probabilŭ este că ambele sunt ale luĭ Georgie Pisidul.

7) *Sofronie Patriarhul Ierusalemuluĭ* (634 — 644) a scrisŭ multe Imne bisericescĭ şi altele.

Pe la 1840 s'a edatŭ unŭ Triodŭ vechiŭ (Specil. Rom. IV, p. 125. 225), în care se cuprindŭ multe Imne triodice ale luĭ Sofronie, în cât este primul poetŭ al Triódelor. Éră la Orele dela Crăciunŭ, multe tropare se înscriŭ luĭ Sofronie, care suntŭ totŭ aceléşĭ ce se află în Codicele din Viena (Codex. Theol. 303), şi în care cuse prindŭ şi multe stihirĭ de preste anul întregŭ.

Asemenea pe numele luĭ se înscriŭ şi troparele Aghiasmeĭ marĭ. Elŭ a revĕḑutŭ şi Tipicul S-luĭ Sava şi a esplicatŭ Liturgia, care nedeplinŭ s'a edatŭ de Maiu. — Amintirea luĭ la 11 Martiŭ.

8) Dela *Georgie Siracusanulŭ,* carele deveni martirŭ sub Maurĭ (669), se conservă o stihiră la S-tul Demetriŭ.

9) *Andreiŭ Arhiepiscopul Creteĭ* († 713) fu de patrie din Damascŭ, şi maĭ ântêiŭ monahŭ Ierosolimitŭ, de unde a fostu trămisŭ de Patriarhul Teodorŭ la Sinodul al VI-lea Ecumenicŭ din Constantinupole (680). Dupĕ aceea deveni Arhiepiscopŭ, şi memoria luĭ, Biserica o serbéză la 4 Iuliŭ.

A scrisŭ multe, şi a compusŭ Imnele triodice ale sĕptămâneĭ marĭ, şi Canóne la diferite sĕrbătorĭ.

Maĭ are multe tropare Idiomelice, care sunt în usŭ şi până acum, precum la Nascerea Născătóreĭ, la Crăciunŭ, la Intîmpinare, la Inălţare etc. etc.

Cu preferinţa se distinge Canonul numitŭ mare pentru cătăţimea troparelor (280 detóte) şi maĭ alesŭ că este fórte înduioşetor şi admirabil. Pentru aceea se şi cântă de două-orĭ în timpul căinţeĭ din Patru ḑecimĭ. In Canonul mare, divinul Părinte a făcut o recapitulare armonică de cele maĭ însemnate fapte ale V. şi N. Testamentŭ, estragêndŭ din exemplele bune şi rele, învĕţăturĭ frumóse şi lécurĭ fórte folositóre pentru vindecarea sufletuluĭ.

Bine începe : „De unde voiŭ începe a plânge faptele, misereĭ mele vieţĭ? Ce începutŭ voiŭ pune, Christóse, acesteĭ cântărĭ acum plângătóre? Dară ca unŭ înduratŭ, dă-mĭ iertare abaterilor mele.

„Vină misere Suflele, înpreună cu Corpul tĕŭ la Creatorul tuturor, mărturisesce-te şi te reţine de acum dela nebunia de maĭ nainte, şi a da în căinţă luĭ Dumneḑeŭ lacrimĭ."

Frumosŭ înaintesce : rivelisândŭ prin călcare cu ântĕiul plăsmuitŭ Adam, m'am cunoscutŭ lipsitŭ de D-ḑeŭ şi de eterna împĕrĕţie şi desfătare, pentru pĕcatele mele.—In locul Eveĭ ceĭ firescĭ, Evă spirituală se făcu în corpul meŭ cugetul cel înpătimit, arĕtându-mĭ cele plăcute, şi gustândŭ pururea din bĕutura cêa amară.

Crima luĭ Cain făptuind-o prin voinţă, m'am făcutŭ în cugetŭ ucidătorŭ de Sufletŭ, înviindu-mĭ corpul şi luptândŭ în contra, cu faptele mele cele rele. — Siloamŭ facă-se mie lacrimile mele, Stĕpâne Dómne, ca să-mĭ spăl şi eŭ luminele Sufletuluĭ, şi să vĕdŭ înţelegătoruĭ lumina cea maĭ nainte de seculĭ".

Fórte bine finesce în oda a 9-a unde istorisesce faptele N. Testamentŭ. Plecândŭ genunchiul inimeĭ înaintea Cruceĭ, se proşternă rugânduse : „Judecotorule al meŭ, cunoscătorule al meŭ, carele voescĭ érăşĭ a veni cu Ingeriĭ, spre a judeca lumea tótă, cu blândul tĕŭ o-

chiŭ atuncĭ căutândŭ la mine, cruţi-mĕ şi te îndură, Isuse, de mine cel-ce am pecătuitu maĭ pre susŭ de tóta firea Ómenilor.“

Póte că este fórte aptŭ şi Oportunŭ cu străbalarea morală din timpurile nóstre a se cita şi urmâtorul troparŭ totŭ din oda 9-a : „Legea a slabitu, Evangeliul a încetatŭ, şi tótă Scriptura s'a neglijatŭ; Profeţiĭ şi orĭ-ce raţiune dréptă la tine numaĭ aŭ putere. Ranele tale, o suflete, s'a înmulţit, fără à fi medicŭ, care să te vindece.“

10) *Germanŭ Patriarhul Constantinupoleĭ* († 740), mărturisitorŭ al pietăţeĭ şi evsevieĭ contra Iconomahilorŭ (memoria luĭ la 12 Maiu).

Biografiĭ luĭ spunŭ că a ornatŭ Biserica nu numaĭ cu Discursurĭ, ci şi cu Imne la sĕrbatorile Dumneḑeescĭ şi la altele. Incât privesce specia ântêia de Imne, Imnul în formă de dialogŭ la Buna-Vestire, *edată de către Compefasiŭ (Anet. nov. I. p. 1125) nu este* în usŭ, ci numaĭ Stihirile dela Intimpinare, stihira dela Nascerea Născătóreĭ de D-ḑeŭ, Canonul la Icóna cea ne făcută de mână (16 August) şi alte óre-care. In câtŭ privesce Imnele Sânţilor, ce conservă Stihírĭ la Tăiarea Capuluĭ Premergătoruluĭ, la Mar. Atanasie, la S. Niculae, la Chrisostom, la Stilpnicĭ, la Cosma şi Damian şi la alţĭ óre-cariĭ.

Totŭ luĭ German trebue a se atribuĭ şi *Teoria misticŭ,* séŭ *Interpretarea Liturgieĭ; éră nu cum pretindu uniĭ, atribuindu-o luĭ Germanŭ* cel maĭ noŭ (de pe la meḑiul Secul. 13). Cacĭ pe lângă altele, se conservă unŭ hirografŭ alŭ eĭ din seculul al 12-le în Neapole. — Şi Liturgia Darurilor maĭ nainte sânţite, aşa cum se servesce la noĭ astăḑĭ, este aranjată totŭ de Patriarhul Germanŭ, precum resultă dintrun pirografŭ anticu, ce se conservă în Calebria.

V) *De Imnologia dela Ión Damascen până la fine. — Ideĭ preliminare.*

Mare întindere şi înflorire luă Imnologia dela Mariĭ Imnografi aĭ Bisericeĭ Orientale : Ión Damascenŭ şi amicul şi colaboratorul seŭ Cosma Maiuma. In locul rarelor tropare de până acum, care compuneaŭ maĭ multŭ servirele particulare ale Sânţilor, se întroduce o sistemă regulată de glasurĭ şi de Canóne aplicate maĭ strînsŭ la Servirele existinde, şi aşa se cultivă maĭ multŭ ordinea Cântărilor, éră pronunţiarea sonoră a psalmilor se mărginesce maĭ nu maĭ la o simplă cetire. In câtŭ în bisericile mirene serviciulŭ se celebrézá maĭ multŭ prin cântarea Imnelor de totŭ feliul, éră în Monastirĭ se mânţine şi vechea declamare a psalmilorŭ, pe lângă care se alipeşce şi noua ordine tipică de cântare.

La început se complectézá Vesperina şi Mânecarea (cu Stihirĭ şi Canóne) Serbătorilor marĭ. Apoĭ Patru ḑecimea şi Cincĭ ḑecimea prin Imnele din Triodŭ şi Penticostarŭ. In fine dela Iosif Imnograful

se complectéză şi cuprinsul Septămâneĭ dupre sistema celor opt Glasurĭ (Prin Octoihul mare).

Eră cununa anuluĭ se înfrumuseţéză prin Servirĭ depline atâtu la Serbătorile Sânţilor, câtŭ şi la ceı ce se amintescŭ în fie-care ḑi (Mineele).

Tóte acestea sunt desvoltare a sistemeĭ luĭ Damascen şi de aceea servirele tipice sunt tot de o formă; numaı că cele ale serbatorilor marĭ sunt maĭ pompóse şi maĭ solemnele, avêndu şi câte-ceva, cele aparţine nu maĭ lorŭ specialŭ.

Acéstă imulţire a variatelor Imne de cântare, acésta înavuţire a cultuluĭ religiosŭ esternŭ prin feliurite servirĭ specialisate dupre Serbătorĭ Domnescĭ, şi ale sânţilor, dupre posturı şi ḑile ordinare, au avutŭ de resultatŭ, de a nu permite maĭ multŭ poporuluı de a lua parte activă la cultul religiosŭ, ca în timpurile primarĭ, cându servirea era cu totul simpla. Acum servirea în Biterică se mărgini maĭ multu la Clerŭ şi la ómenı ce se ocupaŭ special cu acésta. Ea fu pe largu practicată în Monastirĭ.

Imnografia dela Damascenu se înparte în doué secţiĭ.

A) *De principaliĭ Imnografi: Ión Damascen şi Cosma Maiuma,*

In Epoca cândŭ Iconomahiĭ sfăşiaŭ Biserica luı Christos, se aretară aceştĭ doĭ marĭ Imnografi, carıı îngreună educaţĭ sub Cosma cel din Italia (a) şi înpreună lucrândŭ, aŭ pusŭ bazele Imnologieĭ după dênşiĭ, cerea cu cetirele din Scriptură, din ale Părinţilor bisericescĭ şi din Sinacsare, aŭ înlocuitŭ şi îndeplinitŭ lipsa predeceĭ şi a instrucţiuneĭ poporuluĭ, ce s'aŭ făcut evidente maĭ alesu dupa înterirea Monahilor învăţaţĭ din causă persecuţiunelor Iconomahice.

1) *Sântul Ión Damascenŭ,* marele Teologŭ şi părinte al Teologieĭ sistematice, cu dreptul numitŭ reversătorul de aur, şi de Biserică la Sinodul al VII-lea Ecumenicŭ declaratŭ, *prea fericitŭ*, este tot-o-dată şi celŭ maĭ mare Imnografŭ al Bisericeĭ. Octoihul luĭ şi Canónele, în care ca o albină a adunat tóte florile din Scriptură şi din S. Parinţı (în care fu fórte vĕrsatŭ), pre curêndŭ s'a lăţitu în totŭ Orientul (b) şi

(a) Acestŭ Cosma din Elada-mare fu eruditŭ în tótă înţelepciunea şi maĭ alesŭ musica Elenilor. Pre acesta rescumpărându-l din Selavia Maurilor tatăl luĭ Damascen, îl făcu dascăl ambilorŭ seĭ fiĭ: luĭ Damascen — fiiŭ dupre corpŭ, şi luĭ Cosma — fiiŭ dupre spiritŭ.

(b) Iacob al Edeseĭ († 710) a compus ḑece Imne, dupre cele 8 glasurĭ. Éră Carol cel mare a ordonatŭ a se întroduce în Scolile din Apusŭ cele optŭ glasurĭ ale Octoihuluĭ, şi a se traduce antifónele din grecéşte (Garbertus de Cantu. I. p. 269 şi II. p. 71].

maĭ mulţĭ le-aŭ şi esplicatu. Teodor Prodromul, Eustaţiŭ Tesalonicénul, Georgie din Corint, Zonara şi Marcu Efesanul, sunt cunoscuţiĭ seĭ esplicătorĭ.

Prima operă a luĭ Damascen este Octoihul mic, séŭ opt servirĭ ale Invierei (Stihirĭ şi Canóne) la Vesperina şi Mănecarea Duminicilor dupre cele opt glasurĭ. Acestŭ Octoihŭ în urmă s'a desvoltat în Octoihŭ mare séŭ Paracleticŭ, în care se cuprindŭ troparele complinitóre ale celor opt Duminicĭ şi ale celor-l-alte ḑile ale Septămânei, Compuse de Mitrofan al Smirneĭ de Teofan al Niceĭ şi maĭ alesu de Iosif Imnograful.

Octoihul circulă preste tot anul, şi pe deoparte a produs variaţiunea, éră pe de alta a stabilitŭ o Cântare normală şi a opritŭ arbitrarietatea. Cele maĭ multe din cântărĭ aŭ servitŭ ca tipurĭ la prosomiele posterióre. Tóte ale Octoihuluĭ sunt frumóse, dară maĭ alesŭ Slavile, ce sunt pline de o înaltă Teologie. Éră dintre Canóne se distinge cel al glas. al 7-lea ce se numesce şi gravŭ.

După Octoihŭ, ilustrul Imnografŭ a compusŭ si multe alte Canóne, şi póte fi numitŭ ântêiul poetŭ de Canóne. Căcĭ troparele luĭ Andreĭ Creténul, şi ale altorŭ anteriorĭ, aŭ luatŭ forma de Canonŭ, şi s'aŭ arangiatŭ în acestŭ noŭ genŭ de compunere literară bisericéscă, de către Imnografiĭ posteriorĭ, după ce a datŭ model şi exemplu la acésta revărsatorul de aurŭ Damascenŭ. Dintre Canóne, cel dela Crăciun, dela Botezŭ şi dela Duminica mare (al doilea Canonŭ se înscrie luĭ Arelà, dară, dupre Allatiŭ, póte că este unŭ Èpitetŭ de familie a luĭ Damascen) sunt scrise în versurĭ iambice; éră al Pascelorŭ şi celelalte în prosă armoniósa. Insemnatŭ este Troparul Canonuluĭ de la Pascĭ, óda a III-a: „Acum tóte s'aŭ împlutŭ de lumină: cerul şi pământul şi cele de desuptŭ; decĭ să serbeză tótă făptura învierei luĭ Christos, în care s'a întăritŭ.“ Sublimitatea acestuĭ troparŭ, se spune, că a împedicatŭ pre Cosma de a face al doilea Canonŭ şi la acéstă Serbătóre, cum a compusu la cele-l-alte marĭ Serbătorĭ.

Insemnate sunt şi Canónele la Inălţare, la Schimbarea-la-faţă, la Buna-Vestire (maĭ alesŭ odele a 8-a şi a 9-a) şi la Adormirea Născătóreĭ, acela ce se începe cu: *Deschide-voiŭ Gura mea.* Dupre Irmósele acestuĭ Canonŭ a făcutŭ în urmă Canóne, Teofan la Buna-Vestire, éră Georgie al Nicomidieĭ la intrarea Nascatóreĭ de D-ḑeŭ în templu.

Multe Canóne sub numele de *Ion Monahul*, séŭ a le *Domnuluĭ Ion*, séŭ şi fără nicĭ o suprascriere, aparţinŭ S. Ion Damascen. Ast-fel sunt: cel dela Cosma si Damian; dela ântêiul martirŭ Stefan, ḑela Simeon Stîlpnicul, dela Nascérea-Născătóreĭ (ale luĭ Ion Monahul); încă şi cel dela Maxim mărturisitorul, dela Mar. Vasilie, S-tulŭ Eutimie, Teodosie, şi dela Petru şi Paul (ale Domnuluĭ Ión).

Luĭ Damascen se atribue troparele: „*Miluesce-ne pre noĭ, Dómne,*

miluesce-ne; *Multe sunt mulţimele pĕcatelorŭ mele*; *Tótă speranţa mea*; *Maĭ marilor Căpitenіĭ aĭ Oştilor Cerescĭ*; *Prea curată Icóna ta*; Idiomelele de la Inălţare; Orele Pascelor; şi Antifónele dela serviciul Inmormântăreĭ morţilor, care sunt şi demne de însemnatu.

2) *Cosma Agiopolitul* (şi Ierosolimitul) Episcopŭ al Maĭumeĭ (Constantia nu departe de Gaza) începêndŭ dela aniĭ 735. El fu amicŭ şi conscolariŭ al S-tuluĭ Ión Damascen; fu tot-o-dată, ca şi dĕnsul, mare Imnografŭ şi sântŭ (memoria luĭ la 14 Octomvrie), şi dupre ḑisa luĭ Suida : *respiră o musică cu totul armoniósă*; de aceea cu preferinţă s'a şi numitŭ *Poetŭ*. Éră unŭ poetŭ transcriindŭ în Cifre numele luĭ, făcu proporţia : Κοσμᾶς (= 531) = Λύρα(= 531), de unde şi Epigrama : *numindŭ pe Cosma, facŭ calculul lireĭ* (veḑi Boissanadi Vol. III p. 460). Éră eruditul Economos apreţiaḑă pe ambiĭ poeţĭ aşa : „Sânţitul Cosma este maĭ sonor în espresiunĭ, şi maĭ poetic în ḑicerĭ; éră Ion Damascen, maĭ linŭ şi maĭ dulce. Ambiĭ suntŭ Cântătorĭ Inspiraţĭ şi neîntrecuţĭ aĭ majéstăţeĭ luĭ D-ḑeŭ".

Canónele luĭ Cosma sunt scrise în prosă. Importante sunt : ceĭ dela Crăciun, dela Botezŭ, dela Duminica-mare şi dela Adormirea Născătóreĭ de D-ḑeŭ, care şi precedéză pe cele ale luĭ Damascen.

In specíal este de însemnatŭ Canonul de la Floriĭ, unul dintre cele maĭ frumóse : „Strigat-aŭ de bucurie spiritele drepţilorŭ : acum lumeĭ se dă lege nouă, şi cu stropirea D-ḑeescululĭ sânge, să se înoiască poporul (Oda. 6). Veselesce-te Ierusalime, serbătoriţĭ ceĭ ce iubiţĭ Sionul; că Impăratul vécurilor, Domnul puterilor a venitŭ; să se témă totŭ pământul de facĭa luĭ, şi să strige : tóte făpturile, cântaţĭ pre Domnul."

S'a ḑisŭ maĭ susŭ, că pentru Canonul dela Crăciunŭ şi dela alte Serbătorĭ, multe florĭ Cosma a culesŭ dela Gregorie Teologul, pre care l'a şi comentatŭ. Eră Canonul dela Adormire se închee în modŭ triumfal : *Invinsu-s'aŭ terminiĭ natureĭ întru nascerea ta.*"

Despre Canonul dela Inălţare se reportéză şi unŭ anecdotŭ (Eortodromiul luĭ Nicodimŭ) :

Intêmplându-se a fi în Antiohia şi auḑindŭ Canonul cântându-se nu dupre glasul luĭ, Cosma, de şi era necunoscutŭ, convinsă pre Cântăreţĭ despre adevĕrata luĭ Cântare, compunândŭ împrovisatŭ o altă odă a noua, conform acrostihuluĭ : în Cruce încreḑându-mĕ, pronunţŭ imnu.

A maĭ compusŭ Canóne la întîmpinare, la Schimbarea-la-faţă şi la Joia-mare; Imne triodice la cele treĭ prime ḑile ale Sêptămâneĭ marĭ; tetraode la Sâmbăta Floriilor, şi la Sâmbăta mare, pre care lea complectatŭ Casiana orĭ Marcu. Se pare că şi triodul Vinereĭ-marĭ aparţine totŭ luĭ Cosma; Căcĭ Imnul : *Pre cea maĭ onorată* (dela oda a noua triodică) Calistŭ îl atribue luĭ Cosma.

Se maĭ atribue lui Cosma şi multe alte Canóne (Mai. Specil. Rom. II p. 373).

Canónele luĭ Cosma fură explicate de Georgie din Corintŭ şi Teodor Prodromul. Drept care nu este curiosŭ că şi astăḑi se află multe ambiguitaţĭ, nedomerirĭ, părute non-sensurĭ, în Imnologia sacră; deóre-ce chiaru greciĭ aprópe contimpuranĭ, din causa punctuaţiunei ceĭ nenaturale a Imnelor, avêndu-se în considerare numai tonul cântăreĭ la composiţiune, fură nevoiţi ale interpreta şi esplica.

B) De Ceĭlalţĭ Imnografi.

Imnografiĭ posteriorĭ urmândŭ exemplului Marilor Imnografĭ, au complectatŭ definitiv Imnologia Bisericeĭ Orientale. Ea deveni plină maĭ pela finele secul. al 9-lea în timpul luĭ Iosif Imnograful. Puţine s'aŭ adaogitu mai în urmă demne de însematŭ. Éră Imnografii ceĭ maĭ aleşĭ, sunt urmatorii.

1) *Stefan Sabaitul* fu contimpuranŭ cu Ión Damascenŭ. Trebue însă a se destinge de Stefan Agiopolitul şi făcătorul de minunĭ. (Amintirea luĭ se face la 28 Octomvrie).

Dela Stefan se conservă Canóne la Tăierea împregiur a Domnuluĭ, la Sâutul Chiriacŭ, şi la Părinţiĭ ucişĭ în Monastirea S. Sava (la 20 Martie).

2) *Teodor Studitul* şi fratele seŭ *Iosif Arhiepiscopul Tesaloniculuĭ* († 825). Ambiĭ sunt compunătorĭ de Canóne, dupre Codenŭ (p. 94); aŭ complectatŭ Triodul, precum s'aŭ ḑisŭ maĭ susu, şi probabil li aŭ datŭ forma de Canonŭ troparelor lui Andreĭ Creténul; aŭ maĭ adăugitu şi alte canóne. Dupre Cardinalul Quirinus, unde sunt două canóne în Triodŭ, primul este al luĭ Iosif; — éră de acestea suntŭ multe.

Teodor, Egumenul renumiteĭ Monastirĭ a studiuluĭ în Constantinupole, deveni normă monahilor şi marturisitor (amintirea lui la 11 Noemvrie). Pe lângă multe altele revĕḑu şi Tipicul (a), si afară de Triodele amintite, compusă şi treĭ canóne întregĭ (cu adoua odă la sâmbata şi Duminica Cârnelégăĭ şi la Sâmbata brânḑeĭ). Pe lângă acestea compuse tetraode la sâmbetele a 2-a, a 3-a, 4-a, şi la a 5-a Septĕmână a postuluĭ. — Poemă fórte frumósă a lui este şi Cântarea treptelor, séŭ

(a) Patriarhul Ierusalem. Nectarie vĕḑu prototipul în Monastirea Sinaĭuluĭ (Sânt. Istorie, p. 175. 1677. Dupre alţiĭ (Nicon Egumenul Montenegruluĭ Secl. 11) în el nu se află neci o privighere, ci fie-ce Servire este aşeḑatĭ la locul seŭ (Aşa este şi Tipicul Impĕrăteseĭ Irina, Cotéler. monum. Graec. 4,221). Ba încă şi nicĭ o Doxologie mare, ci numaĭ stihirele Laudelor şi stihóvnele. Éră dela 26 Septembre până la finele Patruḑecimeĭ se punŭ câte treĭ cetirĭ la Mânecare în locŭ de două"

Antifónele din Octoihŭ. A regulat să se cânte şi : *„Fericiţĭ ceĭ fără prihană în cale,“* la eşirea monahilor.

Póte totŭ a luĭ este şi Imnul plângătorŭ Epitaficŭ. (Inmormêntarea Domnuluĭ).

Eră *Iosif*, devenitŭ mărturisitor (amintirea luĭ la 14 Iuliŭ), Compusă afară de cele ḑise şi Canonul la Duminica destrămatuluĭ, triodĕ şi stihirĭ la 5-ḑile ale Brânḑeĭ şi tetraode la Sâmbetele, la care Compusă şi Teódor. Rĕŭ desparte Fabriciŭ pe Iosif, Tesalonicénul de Studitul, fiindŭ aceéşĭ persónă.

Dupre biograful luĭ Teodor Studitul, Monahiĭ dela studiŭ se ocupaŭ cu Imnologia, şi în-adevĕr sunt mulţĭ cunoscuţĭ : Simeon (dupre Allatin, scrisă troparul la Inălţare), Neculaĭ Climentŭ, Ciprianŭ şi Petru.

3) Luĭ *Teostirictŭ* monah din Bitinia se atribue Canonul Paracliticŭ : *„De multe încercărĭ fiindŭ coprinsŭ, alergŭ cătră tine.“*

4) *Teofanŭ Graptul*, frate maĭ tînerŭ a luĭ Teodor Graptul (a) cu carele deveni împreună Mărturisitor (amintirea luĭ la 11 Octomvrie), fu Metropolit al Niceĭ, şi compusă multe Canóne, din 139 de canóne, cele maĭ multe 'sŭ cuprinse în Minee. In traducerea slavonă, prin urmare şi în cărţile nóstre, sunt cunoscute sub numele de Teofan.

Sunt distinse Canónele Apostolilor şi ale morţilor pe optu glasurĭ în Octoihulŭ mare, şi cel în memoria frate-sĕŭ Teodorŭ. Evită de a însemna numele în acrostihe, cum fac maĭ în urmă Iosif la oda a 9-a, şi Georgie al Nicomidieĭ la troparele Născătóreĭ.

5) *Sergie Agipolitul*, monahŭ, de Fotie (Carte 67) se numesce Imnograf. Şi în adêvĕrŭ, se conservă unele Stihirĭ la intrarea în Biserică şi la Nascerea Născătóreĭ. Pe une locurĭ Stihiralele (stihóvnele) se suprascriŭ : ale Agiopolituluĭ. Eră în Triodul din Vaticanŭ (Mai. Specil. rom. IV, p. 7) sunt Imne ale luĭ Sergie.

6) *Casiana* şi *Casia* şi *Icasia* (póte din ἡ Κασσία cum opinéză Economos), este necontestatŭ compunătórea slaveĭ dela Stihiralele Mânecăreĭ din Mercurea mare ; „Dómne, femeea cea căḑută în multe pĕcate.“ Anecdotul luĭ Teofil cu Casiana îl istorisesce Zonaras (IX, 25). Nu aparţine însŏ eĭ complectarea Canonuluĭ Sâmbeteĭ marĭ ci luĭ Marcu al Idrunteĭ, Dară alte tropare maĭ cu dreptul se atribuesc Casianeĭ, precum cel dela Crăciun : „Cândŭ Impărăţia Augustŭ pre pământŭ. Şi alte óre-care.

7) *Metodie* mărturisitorul (amintirea luĭ la 14 Iuniŭ) şi Patriarhŭ

(a) S'aŭ numitŭ Grapti (scrişĭ), pentru că Teofil Iconomahul ordonă să scrie cu puncte pe frunţele acestorŭ închinătorĭ de Icóne, câte douĕ-spre-ḑece stihurĭ (Melet Ist. Ecles. Tom. II).

al Constantinupoleĭ († 847) este cunoscut nu numaĭ pentru regularea servireĭ Ortodoxieı, a Logodneı şi a nunţeı a două (Goar le-aŭ tiparitu anonim, pe cându aĭurea suntu înscrise luı Metodie) dara este şi poetŭ al unor Imne. A luĭ sunt stihirele la Constantin şi Elena, 21 Maiu.

8) *Ignatie*, maĭ ântêiŭ Secvofilaxŭ, apoı Mitropolitu al Niceeĭ şi Succesor luĭ Teofanŭ Graptul. Multe a scrisŭ, dară puţine s'au edatŭ, şi se conservă dela dênsul puţine Canóne; precum la Tatiana (Ianuar. 12), la ceĭ 42 Martirĭ (la 6 Martie). — În Slavonesce se conservă unu Canonŭ şi la *Odigitria* (conducatóre) Aşa se numia Icóna Nascătóreĭ de D-ḑeŭ, carea dupre tradiţiune fu Zugrăvita de Evangelistul Luca, şi se conserva în Palatul Impĕraţilor din Constantinupole (a). Se conserva cu multă evlavie în o camera a palatuluı şi de aice se scótea numaĭ în resbele marı, şi anual dela Joia Canonuluı mare până adoua-ḑi după Pascı, cându se espunea în Biserica Sânteĭ Sofiı. Calistŭ repórtă că Pulheria ordonă privighere Mercurea în onórea Nascătóreĭ. — Deaicĭ luă începutŭ Chinonicul Născatóreı de D-ḑeŭ, ce se cântă în fie-ce Mercurĭ: *Paharul mântuireĭ voiŭ lua.*

9) *Fotie*, numele cel mare, şi minunea seculilor, dupre cum se esprima despre dênsul Economos (De ceĭ 70, Tom. IV p. 752), devenindŭ Patriarhu alu Constantinupoleĭ la 858, înfrumuseţă Biserica cu Imne Eclesiastice. Se conservă două stihirı la Metodiŭ (14 Iuniu), póte că totu a luĭ Fotie este şi Canonul nesuprascrisŭ. — Regula încă în Sinodŭ şi serviciul Aghiasmeĭ micĭ, Póte că a luı Fotie sunt şi troparele eı.

10) *George al Nicomidieĭ*, amicŭ fidel aĭ luĭ Fotie (cum se vede din multele Epistole ale luĭ Fotie câtra dênsul) este dupre Allatiŭ poetu escelentŭ. Din 25 de Canóne cele enumera Allatiu, se conservă numaı 7. La alte Canóne adausă troparele Nascătóreı cu acrostihul numeluĭ seŭ: Georgios.

11) *Arsenie Arhiepiscopul Corcireĭ*, ântaiul Arhiepiscop pentru santitatea vieţeĭ, pentru care Fotie în Epistolele saleĭ arata mare respectŭ. Scrisă Canonul dela Sânţirea Untuluĭ-de-lemnŭ, stihirĭ la Arhangheli, la Petru şi Paul, şi la Profetul Ilia.

12) *Mitrofanŭ al Smirneĭ*, amicŭ aĭ luı Ignatie şi inimicu luĭ Fotie, compusă Canónele treimice ale Octoihuluı, care se cânta maı nainte de Mânecarea Duminicilor în locul Meḑıo-noptimeı. Acrostihurile pórtă séŭ numele luĭ: „Al patrulea Imnŭ luı D-ḑeu, de Mitrofanŭ;“ séu simplu numaĭ numĕrul: „Canonŭ al cincilea la Lumina cea în treĭsorı.“

13) *Iosif Imnopraful*, numit aşa pentru mulţimea odelor spirituale

(a) Oraşul Costnantinupolu avea de patronŭ al sĕŭ protector pe Mama-Domnuluĭ De aci respectul cel mare cătră acéstă Icónă, ce se purta în resbele.

ce a compus. Era din Sicelia, şi fu apoï monahŭ şi spiritual în Constantinupole, terminându-şĭ în cuvioşie viaţa la 883 (amintirea luï la 3 Apriliu).

Acesta este părintele Octoïhuluï mare (Paracliticŭ), în care se cuprinsă maï apoi şi Octoihul-micŭ; El compuse tótă servireà cerculuĭ septămâneĭ (afară de pucine tropare) de optŭ orĭ dupre cele optŭ glasurĭ. Pe lângă acestea, cea maĭ mare parte a àrmoniosuluĭ Penticostarŭ, şi două-treimĭ ale Mineilorŭ, în care uniĭ aŭ numeratŭ până la 300 Canóne, sunt totŭ a luĭ (Kaietan. acta Sanct. ad 4 Apriliŭ. p. 268). Al luĭ este şi Canonul Acatistuluĭ. „*Carte însufleţită a luĭ Christos.*“ — La oda a noua, Achrostıhul celor maĭ multe Canóne pórtă nu mele luĭ : *Iosif.*

Acestŭ Cântătorŭ şi scriitorŭ fórte abondentŭ este tot-o-dată şi fórte variatŭ în expresiunĭ, şi are multa graţie şi armonie. Pe cândŭ Canónele luĭ se sue la multe sutimĭ, maĭ în tóte irmósele făcêndŭ parafrasă ideeĭ celor nouă ode vechĭ, nicĭ-o-dată nu se repeţesce cu aceléşĭ cuvinte.

15) *Marcu Episcopu al Idrunteŭ din Italia;* el maĭ nainte fu monahŭ în Monastirea Sânt. Sava. Acestuia cu dreptul se atribue complectarea Canonuluĭ din Sâmbăta mare. Reŭ desparte şi pre acesta Fabriciŭ în douĕ : în Marcu monahul şi în Marcu al Idrunteĭ.

16) *Leon înţeleptul* († 916), discipul al luĭ Fotie, şi dela 866 Impăratŭ. Compuse 11 slave la Laude, dupre Evangeliele dela mânecarea Duminicilor (Eothinà), parafrasândŭ în Slave sensulŭ Evangeliilor. Se conservă şi stihirĭ la Joia Florielor, şi o slavă la Vesperina Duminiceĭ-marĭ : „Veniţĭ popóre, să ne închinăm D-ḑeireĭ ceĭ treĭ-ipostatice.“

Stihirile din Minee suprascrise : a luĭ Vizantie séŭ Vizantŭ, se atribue Înţeleptuluĭ Leon.

17) *Constantin Porfirogenitul,* fiul luĭ Leon, este Compunătorul Exapostilarielorŭ, care suntŭ tot-atâtea câte şi slavele dela Laude, şi aŭ totŭ acèlaşĭ sensŭ şĭ caracter. Sub acestŭ Imparatu, Patriarhul Teofilactŭ întroduse cântărĭ lumescı, în Biserică care însĕ după puçinŭ fură oprite.

18) *Ion Evhaitulŭ,* Metropolitŭ sub Comnenĭ, este numitŭ şi *Mavropŭ.* Intre alţĭ mulţĭ Imnografi, ale căror nume se omitŭ, demnŭ de amintitŭ este acestŭ Ión Evhaitul, care compusă cu entusiasmŭ, elocvenţă şi sublimitate Servirea celor Treĭ-Ierarhĭ. Tóte troparele sunt frumóse, dară escelinte cele dela oda a treia. „Trompeta cea mare a Bisericeĭ, făclia ce luminéză universul, predicătorul, carele cu vocea cuprinde tóte marginele, Vasilie cel cu mare nume, forméză acéstă serbare.— Strălucitŭ cu viaţă şi cu faptele, strălucitŭ cu cuvêntul şi cu dogmele

în tóte luminându preste toţĭ, ca unŭ altŭ Sóre pre stele, Teologul cel multŭ-cântatŭ, astăḑĭ se fericesce.

Étă lumina lumeĭ se arată lumeĭ; étă sarea pământuluĭ îndulceşce pămêntulŭ; étă lemnul vieţeĭ, — Sântulŭ celu de aurŭ, — produce fructe de nemurire. Ceĭ ce nu voiţĭ a muri, veniţĭ de vĕ îndulciţĭ.“

Tóte aceste póte aŭ raportŭ la certele de atuncĭ despre marii barbaţĭ aĭ Bisericeĭ. Dară prin aceste encomiĭ reuşesce poetul a demonstra, că nu se póte face nicĭ o preferinţă între aceştĭ treĭ ilustrĭ luminătorĭ şi Ierarhĭ.

19) *Teodorŭ Duca Lascare,* Impĕratul Niceĭ (1255 — 1259), înfrumuseţă Biserica prin Imne, copunândŭ al doilea Canonŭ al paraclisuluĭ.

Nu trebue a tăcea că şi Iconomahul *Teofil* avu zel pentru Imnologie, compunândŭ, dupre Curopalatŭ, Stihira dela Floriĭ: „Eşiţĭ popóre;“ Şi altele dupre norma: „Ascultă fecióra.“ Pe lângă acestea, cânta în Biserica, şi conducea pre psalţi prin gesticulaţiuni.

20) La Imnografiĭ supraḑişĭ, trebue a se adăuga şi *Filoteiŭ al Iracliet* († 1376), carele a compusŭ Canonul la Sinodul al 6-lea ecumenic; şi *Filoteiŭ Patriarhul,* carele la 1368 ordonă şi regula serbarea luĭ Gregorie Palama, compunându-ĭ şi servirea bisericéscă.

21) Să se adaugă în fine şi *Marcu al Efesuluĭ,* carele fu nobilŭ (Εὐγενικόσ) cu numele şi cu fapte. Acestŭ neînvinsŭ luptătorŭ al pietăţeĭ a compus şi Canóne între care şi optŭ canóne (pe cele optŭ glasurĭ) la Adormirea Născătóreĭ de D-ḑeŭ, care se cântă în unele Mônastirĭ în curgerea postuluĭ de 15 ḑile din Augustŭ.

G. Erbiceanu.

MEŞTERUL MANOLE

(Urmare, vedĭ No 2, anul VII).

II

ELEMENTUL ISTORICŬ

Prin întroducţiunea, ce nĭ-am făcutŭ în acestŭ studiŭ, noĭ am ḑisŭ, că „Meşterul Manole“ al popórelor din Orientul Europeĭ este şi o persónă istorică cu tóte elemente, propriĭ unuĭ asemenea caracterŭ. E prea adevĕrat, că la Româniĭ din stânga Dunăreĭ, precum şi la Româniĭ din Macedonia despre „Meşterul Manole“ nu ecsistŭ, de cât nisce tradiţiunĭ, dupre care acestŭ „Maĭ-mare“ de zidarĭ construesce la Româniĭ din Ţéra românéscă mônăstirea de la Argeş, iar la ceĭ din Macedonia podul de la Narta. In peninsula însĕ chalcidică, adecă la locuitoriĭ Tésaloniculuĭ, aĭ Tesalieĭ şi aĭ Atonuluĭ, găsimŭ şi elemente curat-istorice, care facŭ din „Meşterul Manole“ unŭ iconografŭ reformatorŭ. Deşi pentru uniĭ acéstă distincţiune de ocupaţiune ar putea să serviască, ca argumentŭ pentru ne identificarea „Meşteruluĭ Manole“ al Românilor cu celŭ al locuitorilor din peninsula chalcidică, totuşĭ numirile acestuĭ meşterŭ din peninsula chalcidică, contimpuraneitatea luĭ cu „Meşterul Manole“ al Românilor, precum şi alte circumstanţe istorice ni impunŭ, ca noĭ să vedemŭ în „Meşterul Manole“ al locuitorilor din Chalcida maĭ aceéşĭ persónă cu „Meşterul Manole“ al Românilor. De aceia, în acéstă parte a studiuluĭ nostru vomŭ tracta, conform datelor, de care dispunemŭ, despre:

1) *Numirile acestuĭ meşterŭ,* 2) *locul luĭ natalŭ,* 3) *timpul,*

în care a trăitŭ, cu *producţiunile luĭ artistice,* 4) *elementele constitutive ale arteĭ luĭ* şi 5) *Relaţiunile „Meşteruluĭ Manole“ şi în genere ale Atonuluĭ cu ţerile române dela începutul seculuḷuĭ al XVI-lea.*

Dar maĭ special:

1). **Numirile Meşteruluĭ Manole.** Maĭ întâiŭ vomŭ constata, că „Meşterul Manole“ al Românilorŭ dela Argeş are doĕ numirĭ. El în genere se numesce „Meşterul Manoli“, dar legenda adaugă, că el se numia şi „Manea“. (a) Tot asemenea se observă, că „Meşterul Manole“ al peninsuleĭ chalcidice se numesce dupre traditiunĭ şi elementele scrise istorice „*Emanuil*“ şi „*Panselin*“, iar el singurŭ se numesce pre sine „*Manu*“ ; adecă pre romănesce Manea. Dar noĭ să urmarimŭ în parte pre fie-care din aceste numirĭ.

Numirea de „Manuil“ tranformată de cătrĕ grecĭ din ebreescul Emanuil şi de cátrĕ Românĭ, în „Manoli“ este numele din botezŭ al „Maĭ-mareluĭ“ dela popórele din Orientul Europeĭ. Vasilie Barski, unŭ monachŭ din Rusia, care a călătoritŭ în Aton în doĕ rondurĭ, la anul 1744 luna Septemvrie, mergêndŭ în mônăstirea Chilindaruluĭ, se ecsprimă despre pictura de pre pĕreţĭ a Bisericeĭ din acéstă mônăstire, ḑicêndŭ:

„Древле нѣкій тамо бывшій пресловутый живописецъ грекъ, прoименованный Панселинъ (b).

«De demult a fostŭ acolo, (la Aton) unŭ óre-care renumitŭ zugravŭ grecŭ (de origine), *supra-numitŭ* «Panselin»

Ne întorcêndŭ aicĭ atenţiunea nóstră asupra opiniuneĭ luĭ Barski, căpătată ḑin tradiţiunile Atonuluĭ, că timpul ecsistenţeĭ luĭ „Manole“ este vekiŭ, şi că el este de naţionalitate grecŭ, noĭ stabilimŭ numaĭ atâta, că numirea grécă de Panselin a „Meşteruluĭ Manole“ al Atonuluĭ este unŭ simplu supranume.

D. Simonidi, despre care am vorbitŭ în partea întâia a studiuluĭ nostru, tipărindŭ „ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων—Ecsplicaţiunea pentru zugravĭ“ a luĭ Dionisie Forno-agrafiotul,

(a) Vedĭ legenda „Meşterul Manole“ în partea întâia a acestuĭ studiŭ.
(b) Труды Кiевской Духовной Академiи 1867 T. IV, pag. 145.

şi căutândŭ, cum am vĕdutŭ, a da opereĭ séle o importanţă istorică particulara, ni comunică multe din tradiţiunile munteluĭ Aton asupra „Meşteruluĭ Manole" al acesteĭ localitaţĭ. Facêndŭ acum abstacţiune din acéstă operă de totŭ, ce D-sa ni dă, ca fapte istorice, întórcemŭ atenţiunea nóstră asupra numirilor, ce se atribue persóneĭ luĭ „Meşterul Manole." Aicĭ gasimŭ pretutindenea numirea de „Manuil" dar numaĭ cu distincţiunea, că acésta numire i-s'a atribuitŭ meşteruluĭ nostru nu prin botezŭ, ci prin călugĕrirea luĭ, ce şĭ-avutŭ locul în seculul al XI lea (?) (a). Lăsândŭ la o parte, cum am maĭ ḑisŭ, tóte datele istorice ale D-luĭ Simonidi, ca intenţionate, noĭ constatămŭ aicĭ, că numirea de „Manuil" se atribue „Meşteruluĭ Manole" şi *de cătrĕ tradiţiunile Atonuluĭ.* Dar să trecemŭ la oprobă positivă istorica în privinţa numireĭ „Meşteruluĭ Manole", care nu póte fi supusă indoeleĭ. Dionise Furno-agrafiotul, născutŭ în adoa jumĕtate a seculuĭ al XVII-lea, şi desfaşurându-şĭ în Aton activitatea sa iconografică şi de scriitorŭ între aniĭ 1701—1733, ni lasă, împreună cu discipulul seŭ Civil din Chio, o operă manuscriptŭ, întitulată. „'Ερμηνεία τῶν ζωγράφων = Ecsplicatiune pentru zugravĭ" (b), unde numele „Meşteruluĭ Manole" este pretutindenea Manuil, şi înca provenitŭ din botezŭ. In prefaţa manuscriptuluĭ acestuia, Dionisie se esprimă: „Eŭ am învĕţatŭ zugravia (iconografia) din copilarie, imitândŭ dupre putinţă pre *Manuil* Panselin, care, ca unŭ altŭ sóre, a *luminatŭ în Tesalonic.* (c) Prin urmare de aicĭ se vede, că „Meşterul Manole" al peninsuleĭ chalcidice s'a numitŭ „Manuil" şi încă din botezŭ, căcĭ altmintrelea „lumina numaĭ în Aton".

Maĭ 'nainte de a trece la numirea adoa a „Meşteruluĭ Manole", voimŭ sa facemŭ aicĭ o privire generală asupra numelor

---

a) Труды К. Д. Ак. 1867. T. IV. pag. 144.

(b Acésta este opera cea denaturată de cătrĕ Simonidi sub autóritate P. C. Séle C. Iconomos, carea s'a publicatŭ în Atena, la 1853. Noĭ fâcêndu-ne reflecţiunile respective la timpŭ, asupra denaturărilor, întroduse de către Simonidi, în acestŭ studiŭ vomŭ face tóte citaţiunile nóstre dupre traducţiunea manuscriptuluĭ, făcută de cătrĕ P. S. Porfirie Uspenski.

(c) Труды К. Д. Ак, 1867. T. IV. pag. 128,

la Românĭ şi apoĭ asupra numeluĭ de „Manuil" séŭ dupre original de „Emanuil". Romaniĭ, décă luămŭ în consideraţiune numele marturilor, ce se citéză maĭ în fie-care documentŭ istoricŭ, întrebuinţază de ordinarŭ nume românescĭ, ca Stan Barbu, şi când cu numirile lor de Botezŭ voescŭ a înclina către creştinismŭ, maĭ bucuroşĭ primescŭ numirile vekiuluĭ Testamentŭ, ca Moĭsi, Aron, David, Manoli etc, de cât numirile de George, Pantilimon etc. Uniĭ dintre Românĭ aŭ avutŭ numirĭ slavice, ca Bogdan, Vlad etc, dar şi în epocha dominaţiuneĭ cultureĭ slavice vedemŭ pre Românĭ întrebuinţândŭ numirĭ nu din noul, dar maĭ mult din vekiul Testamentŭ. Acésta se observă şi pĕnĕ astă-ḑĭ la Româniĭ din Transilvania şi maĭ ales la ceĭ maĭ departaţĭ de centrurile orăşenescĭ. Cu începutul seculuĭ al XVIII, adecă al dominaţiuneĭ fanariotice, numirile atât românescĭ, slavice, cât şi cele din vekiul Testamentŭ aŭ începutŭ a face locŭ numirilor, de Ghĭorghi, Vasile, Stefan, care pĕnĕ astă-ḑĭ cele maĭ multe aŭ rĕmaşŭ şi ne romanizate.

Prin seculul al XVI, când anume a trăitŭ şi „Meşterul Manole", la Românĭ găsimŭ numirĭ românescĭ, slavinescĭ şi din Religiunea creştină pre cele ale vekiuluĭ Testamentŭ, iar numirile nouluĭ Testamentŭ, care în genere sûntŭ grecescĭ în Biserica ortodocsă, le întâlnimŭ rar, şi anume numaĭ prin chrisóvele, unde marturiĭ sûntŭ dintre boieriĭ Ţéreĭ, séŭ orăşenĭ. Pre lôngă aceste, numirea de „Manuil" este transformaţiune grécă din numirea ebraică de „Emanuil„ pre carea profetul Isaia o atribue Mesieĭ, ḑicêndŭ : „Iată Fecióra în pântece va lua şi va nasce fiiŭ şi veĭ kiema numele luĭ *Emanuil.* (a) Acéstă numire, e prea adevĕratŭ, se întrebuinţază şi de Grecĭ, dar maĭ mult eĭ preferă, când voiescŭ aşĭ numi copiiĭ dupre numirile Mântuitoruluĭ, pre cea de Christos, transformând'o în Christu, şi care numire în formă de Christea la Românĭ şi penĕ astă-dĭ se pórtă de creştiniĭ grecĭ de origine, séŭ de către decoborîtoriĭ acestora în prima séŭ şi adoa generaţiune. Româniĭ, în genere vorbindŭ, în decursul timpurilor aŭ

(a Mat. I, 22.

preferitŭ numirile vekiuluĭ Testamentŭ înaintea numirilor celuĭ noŭ, şi *„Meşterul Manole" al peninsuleĭ chalcidice are şi el o numire din vekiul Testamentŭ,* şi apoĭ cum vomŭ vedea, maĭ este originarŭ şi din Tesalonic.

Trecemŭ acumŭ la adoa numire a „Meşteruluĭ Manole" din peninsula chalcidică şi acéstă numire este curat grecéscă, compusă din πᾶν = totŭ, în totul şi σελήνη = luna, séŭ lumină; adecă, Πανσέληνος = în totul lunosu, séŭ luminosŭ. Numirea de Panselin, atribuită „Mesteruluĭ Manole" este unŭ supranume, cunoscutŭ din seculul al XVIII şi motivatŭ de natura iconografieĭ luĭ. Dionisie Furno-agrafiotul este prima persónă, carea asupra-numitŭ pre „Meşterul Manole" cu acestŭ epitetŭ şi éca cum motivéză el singurŭ acestŭ supra-nume: «El (Manuil Panselin) luminândŭ óre-când cu lumina arteĭ iconografice, ca unŭ altŭ sóre, şi *ca o lună aurită,* a întrecutŭ şi a întunecatŭ pre toţĭ iconografiĭ vekĭ şi nuoĭ; ceia ce probéză în modŭ clarŭ prin icónele, zugrăvite de dînsul pre păreţĭ şi scândurĭ, şi se înţelege de fie-care, ce scie cât de puţin iconografia şi cu judecată se uită la producţiunile peneluluĭ luĭ». (a) Acum, décă luămŭ în consideraţiune genul picturilor „Meşteruluĭ Manole" al Atonuluĭ, care se distingŭ prin naturalitatea figurilor, dupre cum atestă acelaş Dionisie la finele prefeţeĭ dela manuscriptul „Ecsplicăţiune pentru zugravĭ"; de altă parte, dacă întórcemŭ privirile nóstre asupra aceliaşĭ opere a luĭ Dionisie, § 16, unde el arată „prepararea composiţiuneĭ grunduluĭ dupre sistema luĭ Panselin" şi din care resultă, că el da la icóne tot-dé-una unŭ grundŭ albastru-gălbiu (b); şi în fine, décă observămŭ şi opiniunile călătorilor de autoritate, cariĭ în unanimitate prescriŭ producţiunilor acestuĭ meşterŭ naturalitate şi unŭ coloritŭ luminosŭ; (c) trebue să admitemŭ, că numele de „Panselin" este unŭ supra-nume, atribuitŭ „Meşteruluĭ Manole" al Atonuluĭ de către posteritate şi anume *pentru iconografia luĭ cea luminósă.*

Eca şi al treilea nume al „Meşteruluĭ Manole" şi anume

(a Труды К. Д. Ак. 1867 T. IV pag. 128.
(b) Ibid. pag. 129.
(c) Ibid. 130—132.

acela, care 'şi la scrisŭ el singurŭ şi cu mâna sa. In Biserica Protatuluĭ P. S. Porfirie Uspenski a descoperitŭ, că de-asupra proscomidieĭ, care este separată de altarŭ printr'nŭ zidiŭ şi anume pre pĕretele proscomidieĭ despre Méḍă-ḍi, se află scrise literele următóre:

Aceste litere aŭ fostŭ însoţite şi de altele, care acum nu se maĭ distingŭ şi s'aŭ ştresŭ, dar care arată, că în acestŭ locŭ a fostŭ o inscriptiune complectă a iconografuluĭ, ce a zugrăvitŭ Biserica, fiindŭ ele scrise, cum vomŭ vedea maĭ de parte, kiar de mâna luĭ. In totŭ casul acésta este o inscripţiune, şi carea arată, că Biserica Protatuluĭ este zugrăviţă de Manuil Panselin, dupre cum însuşĭ datele istorice aŭ să probeze imediat acéşta. Dar acum se nasce întrebarea, ce anume a fostŭ scrisŭ în acéstă inscriptiune, din care aŭ rĕmasŭ numaĭ literele de maĭ sus? Tot P. S. Porfirie, în vedere cu locul, ce ocupă inscriptiunea ştérsa şi cu urmele eĭ, ce se maĭ potŭ descifra, o restabilesce, arătândŭ, că în acelŭ locŭ trebue să fi fostŭ scrisŭ:

Ἱστορήθη ὁ θεῖος ναὸς οὗτος κημήσεως τῆς θεοτόκου, προϊστα νιн ȣ μαн μηνὶ... Ινδικτ... ἔτους...

«S'a zugravitŭ acestŭ templu divinŭ al Adormireĭ Născĕtóreĭ de D-ḍeŭ sub inspecţiunea luĭ Manea, luna... indict... anul...»

Pre lôngă aceste, décă întórcemŭ privirile nóstre în jurul acesteĭ inscriptiunĭ, dupre cum se ecsprimă P. S. Porfirie, descoperimŭ, că în bolta altaruluĭ, dé-asupra inscripţiuneĭ, este zugrăvită icóna Mântuitoruluĭ; adecă „Meşterul Manole" a voitŭ să arate posterităţeĭ, că Emanuel Panselim a zugrăvitŭ icónă luĭ Emanuel τρισήλιον=treĭ-luminătorul. (a) De unde resultă, că adevĕratul nume al „Meşteruluĭ Manole", de acum

(a) Труды К. Д. Ак. 1867 Т. IV pag. 132—134.

al Atonuluĭ, era *Manea*, dupre cum el singul se numia pre sine şi se iscălia.

Respectiv de numirile „Meşteruluĭ Manole“ stabilimŭ în genere, că în Ţéra românéscă el se numesce *Manoli şi Manea, tot asemenea şi în peninsula chalcidică el are numirile de Manuil şi Manu, iar numirea de Panselin este unŭ supra-nume.*

2. **Locul natalŭ al „Meşteruluĭ Manole“.** Nu a rĕmasŭ nedenaturatŭ de cătrĕ Simonidi niciĭ locul natalŭ al „Meşteruluĭ Manole“ al Atonuluĭ. Dupa ce ĭlu face să traiască în seculul al XI lea, calugĕrindu-lŭ în Aton, apoĭ are pretenţiunea, că el este iconografŭ din *insula Simi*, ce face parte din Archipelagŭ (a). Că opiniunea luĭ Simonidi nu trebuesce luată în consideraţiune nicĭ aicĭ, unde e vorba despre locul natalŭ al „Meşteruluĭ Manole“, se vede şi din conţinutul opereĭ, dupre care el face pre „Panselin“, ca în seculul al XI lea, să cumpere dela Franţujĭ culórea albă (blanc d'Espagne), şi să întrebuinţeze *iliotită*, adecă o culóre-fictivă, creată de imaginaţiunea luĭ, cea aprinsă de interesŭ. In cât şi în acéstă privinţĭ vomŭ ḑice cu P. S. Porfirie, că în opera luĭ Simonidi; „minciuna gonesce pre minciună tot cu minciună.“(b) Avemŭ şi în opera luĭ Barski unŭ locŭ, care pare a determina originea „Meşteruluĭ Manole“. In locul, citatŭ de noĭ maĭ sus, Barskiĭ sub influinţa călugĕrilor de la Aton, şi reproducêndŭ numaĭ tradiţiunile locale, se ecsprima, că supra-numitul Panselin era unŭ *zugravŭ grecŭ;* şi prin urmare dintr'o localitate ca insula Simi a luĭ Simonidi (c). Aceste cuvinte ale luĭ Barski nu trebuescŭ privite de noĭ, ca chotărîtóre în privinţa origineĭ „Meşteruluĭ Manole“. Este în genere scitŭ de ómeniĭ, cariĭ cunoscŭ întru cât-va literatura veke slavică, cât sûntŭ de puţin scrupuloşĭ aceştĭ scriitorĭ faţĭ cu cestiunea origineĭ uneĭ persóne distinse. Décă omul de unŭ

(a) Ἑρμηνεία τῶν ζωγράφων. Ἀθῆναι, 1853, Veḑi şi Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα. Μελετίου 1728.

(b) Труды К. Д. Ак. 1867 Tom. IV pag 145.

(c) Locul cit.

meritŭ nu póte fi slavŭ, atuncĭ el din necesă trebue să fie grecŭ. Tot asemenea se petrece şi cu „Meşterul Manole“ al Atonuluĭ, care, ne fiindŭ cunoscutŭ cu precisiune de cătrĕ Barski în originea sa, trebuea din necesă să rĕmânĕ a fi grecŭ şi prin urmare dintr'o localitate grécă. Dar şi în respectul cestiuneĭ despre locul natalŭ al „Mesteruluĭ Manole“ ne scóte din impasŭ tot ieromonachul Dionisie Furno-agrafiotul. El, prin prefaţa cărţeĭ, destinate pentru zugravĭ, ni spune şi aceĭa, că: „Manuil Panselin, ca unŭ sóre, *a luminatŭ în Tesalonic*“ (a) Şi ca dovadă, că vorbele luĭ Dionisie trebuescŭ luate în sensul că „Manea“ nostru este de locŭ din Tesalonic, adecă compatriotŭ cu Metodiu şi Ciril, inventatorul literelor cirilice, vomŭ face usŭ şi de cuvintele P. S. Porfirie, care s'a ocupatŭ în modŭ specialŭ de acéstă persónă şi care dice;

«Манулъ Панселинъ, родомъ изъ Солуня»	«Manole Panselin de némŭ din Tesalonic, etc».

Prin urmare stabilimŭ, că *„Meşterul Manole“ al peninsuleĭ chalcidice este de origine din Tesalonic.*

Dar fiindŭ că Barski în scrierile séle, relative la Muntele Atonuluĭ ficsază naţionalitatea „Meşteruluĭ Manole“ facêndu-lŭ grecŭ de origine, noĭ credemŭ, că e bine, ca să amintimŭ lectorilor noştri acea parte din nuvela a XI-a a Imperatoruluĭ Iustinian, unde acesta arată indirect, care era populaţiunea Tesaloniculuĭ, şi prin urmare şi originea probabilă a „Meşteruluĭ Manole“, dupre cum noĭ cu altă ocasiune am arătatŭ şi originea luĭ Metodiu şi Ciril (c). Imperatorul Iustinian, vorbindŭ de incursiunile Hunilor şi de devastările acestora pre partea dréptă a Dunăreĭ şi specialminte pre unde este Belgradul deastă-dĭ, capitala Serbieĭ, se ecsprimă:

«Cum enim in antiquis temporibus F(S)irmi Præfectura fuerit constituta, ibique omne fuerit Illirici fastigium tam in civibus, quam in epis-	«Căcĭ în timpurile vekĭ prefectura era aşedată în Sirmiu şi acolo era capul Iliriculuĭ, atât în causele civile, cât şi în cele bisericescĭ; maĭ pre

(a) Труды К. Д. Ак. 1867 Т. IV. pag. 128.
(b) Ibid. pag. 280.
(c) Creştinismul în Dacíĭ şi creştinarea Românilor, de A. G. E, 1878 *Bucureştĭ*, pag. 119.

copalis causis, postea autem Attilanis temporibus eiusdem locis devastatis Appennius Præfectus Prætorio de F(S)irmitana civitate in Thesalonicam profugus venerat, tum ipsam Præfecturam et sacerdotalis honor secutus est. (a)	urmă însĕ, pre timpul luĭ Atila, devastându-se acele locurĭ, Apeniu, Prefectul Pretoriuluĭ, fugindŭ din cetatea Sirmiuluĭ, a venitŭ în Tesalonic, şi atuncĭ a urmatŭ după prefectură şi demnitatea episcopală.

Acum, décă luămŭ în consideraţiune aceste vorbe ale luĭ Iustinian, ce arată strămutarea prefectureĭ din Sirmiu, cu o populaţiune, se înţelege, numaĭ nu grécă; şi de altă parte, décă adăugămŭ şi aceia, că populaţiunea Tesaloniculuĭ şi pĕnĕ astă-ḑĭ în elementul eĭ flotantŭ, în negustorime, este macedo-română şi numaĭ cu escepţiunĭ grécă; déca, în fine, întórcemŭ atenţiunea nóstră şi asupra considerentuluĭ istoricŭ, că locuitoriĭ suburbiilor Tesaloniculuĭ aŭ fostŭ tot-dé-una românĭ de origine, séŭ bulgarĭ; atuncĭ „Meşterul Manole", fiiŭ al vre unuĭ suburbiaşŭ din Tesalonic numaĭ grecŭ nu putea să fie, dupre cum l'a numitŭ Barski, nereflectândŭ asupra ḑiselor séle. Judecândŭ însĕ dupre numirile de „Manole" şi maĭ ales „Manea" noĭ cutezămŭ a afirma, că el *trebue să fi fostŭ Macedo-românŭ.*

3. **Timpul, în care a traitŭ Meşterul Manole, cu producţiunile luĭ artistice.** Avemŭ cate-va date, dupre care s'ar putea determina şi timpul, când a trăitŭ „Meşterul Manole" al Atonuluĭ. Dar, fiind că aceste date nu sûntŭ de cât tradiţionale, noĭ le vomŭ ecspune aicĭ, ca făcêndŭ parte din elementele biografieĭ, ce urmărimŭ; vomŭ face însĕ, ca să se vaḑĕ tótă activitatea luĭ „Manea", desfăşurată în Aton şi Tesalonic, pentru ca cu modul acesta să se limpeḑéscĕ maĭ bine timpul vieteĭ luĭ „Meşterul Manole" al Atonuluĭ.

P. S. Porfirie Uspenski, călătorindŭ în doĕ rândurĭ la Aton,

(a) Nuv. XI. veḑĭ şi Crestinimul în Dociĭ de A. G. E. 1878. Bucurescĭ pag. 40.

1846 şi 1849 cu scopul specialŭ, de a'lŭ studia din punctul de privire istoricŭ şi archeologicŭ, ni comunică o tradiţiune a călugĕrilor din mônăstrirea Pantocratoruluĭ, dupre care „Manuil Panselin" s'ar fi născutŭ în anul 1470" (a). Călugĕriĭ din totŭ Atonul, şi maĭ ales ceĭ din mônăstirea Protatuluĭ, arată în modŭ tradiţionalŭ unŭ portrectŭ al luĭ „Panselin„ care acum se afla în kilia din munte a iconografuluí Damaskin, dar care a fostŭ luatŭ pre la 1798 din tinda (pridvorul) Bisericeĭ Protatuluĭ. Judecândŭ dupre acestŭ portretŭ, ḑice P. S. Porfirie, «Panselin» la 1534, data zugraviriĭ Bisericeĭ Protatuluĭ şi a portretuluĭ, nu putea să aibă maĭ mult de 20 séŭ 22 anĭ; adecă dupre acéstă tradiţiune «Meşterul Mano le» trebue să se fi născutŭ între aniĭ 1512—1514, (b). Cum vedemŭ, aceste tradiţiunĭ, dupre cum ni le presentă P. S. Porfirie, se contraḑic una pre alta. Cea intâia ar face din „Manuil Panselin" la anul 1534 unŭ bătrînŭ de 64 anĭ, iar dupre adoa el este unŭ tînerŭ de 20 şi ceva de anĭ. Nicĭ noĭ nu înclinămŭ a crede, că Panselin s'ar fi născutŭ tocmaĭ la 1470, dar, cum vomŭ vedea, el avea o etate mult maĭ înaintată la 1534; şi anume el la acéstă dată trebue să fi fostŭ de 50 de anĭ. Acéstă opiniune a P. S. Porfirie a provenitŭ dintr'unŭ calcul eronatŭ, făcutŭ asupra dateĭ zugravireĭ Bisericeı Protatuluĭ, despre care maĭ jos, precum din confusiunea timpuluĭ Protatilor Atonuluĭ.

Activitatea „Mesteruluĭ Manole„ în muntele Atonuluĭ se începe înaintea anuluĭ 1534. Pĕnĕ la venirea luĭ în Aton, nu se scie nimicŭ positivŭ despre acésta persónă însĕmnată. Lucrat'a el în Tesalonic? Fost'a în relaţiunĭ cu Négoe Basarab, care ḑela 1513—1517 a fundatŭ mônăstirea Argeşuluĭ, unde i-a rĕmasŭ şi doĕ nume „Manole şi Manea"? Scimŭ însĕ positivŭ, că înainte de anul 1534 „Meşterul Manole" îşĭ începe activitatea sa în muntele Atonuluĭ şi anume în mônăstirea Protatuluĭ. Dar maĭ special:

a Труды К. Д. Ак. 1867, Том. IV pag. 138.

(b) Ibid pag. 270. Noĭ nu credemŭ acestŭ portretŭ făcutŭ de însuşĭ Panselin; căcĭ nicăirĭ zugraviĭ nu-şĭ punŭ portretele lor. El este posteriorŭ.

„Meşterului Manole“ în Aton îşĭ arata arta sa cu Biserica Protatuluĭ şi anume pre timpul Proţilor Gavriil şi Serafim. Dar, pentru ca sa putemŭ determina şi timpul, când anume „Manea“ ’şĭ-a desfaşuratŭ aicĭ activitatea sa, să începemŭ cu anul 1508, când Bogdan Voevodŭ, fiiul lui Stefan celŭ mare, a ziditŭ tinda cea despre Meḑă-nópte a Bisericeĭ Protatuluĭ pe timpul Protatuluĭ Paisie. (a). Protul Gavriil, între aniĭ 1513—1520, a zugrăvitŭ tinda cea construită de Bogdan, póte kiar cu „daruirile“, ce a primitŭ dela Négoe Basarab, când a venitŭ la Argeş pentru sânţirea acestei mônastirĭ (b). Zugrăvirea pre timpul luĭ Gavriil a tinḑeĭ luĭ Bogdan se probéză din portretul luĭ Gavriil, ce se afla în altarul Bisericeĭ Protatuluĭ (c). Dar acum trebue sa scimŭ, când în special s’a zugravitu Biserica Protatuluĭ; cacĭ cu acéstă data se începe activitatea „Meşterului Manole“ în muntele Atonuluĭ. Presentămŭ aicĭ tóte elementele istorice, de care dispunemu şi care ne potŭ conduce la resolvarea acesteĭ cestiunĭ.

Portretul Protuluĭ Serafim, care a zugrăvitŭ acéstă Biserică, ţine în mână unŭ ruloŭ, iar, pre dînsul citimŭ:

„ὠκοδόμησα τὸν νάρθηκα τοῦ Πρωτάτου ἐκ βάθρων καὶ τὸ καμπαναρεῖον καὶ τήν ἐκκλησίαν ἱστόρησα“ (d)	Am construitŭ tinda (despre Apus) a Protatuluĭ din temeliĭ şi clopotniţa, iar Biserica am zugrăvit’o.

In biografia prea Cuviosuluĭ Teofil al Atonuluĭ iaraşĭ se citesce:

(a) Biserica Protatuluĭ are doĕ tinḑĭ (pridvóre), una spre Méḑă-nópte, ziditĭ de Bogdan-voevedŭ la 1508 şi zugrăvită pre timpul Protuluĭ Gavriil, dupre cum se constatŭ din inscripţiunea, aflătóre aicĭ, şi alta spre Apus, zidită de Protul Serafim şi zugrăvită de „Meşterul Manole“ Труды К. Д. Ак. 1867 T. IV pag. 127 268. sq.) Pĕcatŭ, că P. S. Porfirie nu ni comunică şi inscripţiunea, relativă la Bogdan...

(b) Archiva ist. B. P. Hajden. T. I part. II pag. 150. Tot aicĭ observămŭ, că P. S. Porfirie, conducĕndu-se de opera „Сношенія Россіи съ Востокомъ“ pune pre Gavriil protŭ numaĭ la 1526, în óre-ce el ocupa acéstă demnitate şi la 1517 (veḑĭ Archiva locul citatŭ maĭ sus.)

Opera „Сношенія Россій съ Востокомъ по дѣлямъ церковнымъ = Relaţiunil Rusieĭ cu Orientul în afacerele bisericescĭ„ este o carte cu actele Ministeruluĭ de Ecsterne al Rusieĭ, publicată de A. H. Muraviev în 1858. Part. I.

(c) Труды loc cit. pag. 269.

(d) Труды К. Д. Ак. 1867. T. IV pag. 270.

„Συζηλόσας δὲ τὸν ὅσιον Θεοφιλον καὶ ὁ ῥηθεὶς Πρῶτος (Σεραφὶμ) ἀφ᾽οὗ οἰκοδόμησε τὸν νάρθηκα τοῦ Πρωτάτου ἐκ βάθρων καὶ τὸ καρπαναρεῖον, καὶ τὴν Εκλησίαν ἱστόρησεν, ἔκαμεν παραίτησιν τῆς τοῦ Πρωτάτου ἀξίας, καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ κέλιόν του, ἡσύχαζεν μετὰ ἑνὸς ἀδελφοῦ". (a)

«Fiindŭ gelosŭ de prea cuviosul Teofil şi numitul Protŭ (Serafim), după ce a construitŭ tinda Protatuluĭ din temeliĭ şi clopotniţa şi Biserica a zugrăvit'o 'şi-a datŭ dimisiunea din demnitatea de Protatŭ, şi ducêndu-se la kilia luĭ, s'a liniscitŭ cu unŭ frate»

In fine D. Rico, călătorindŭ în Aton prin seculul al XVII-lea, scrie despre Biserica Protatuluĭ:

»Cette église (ἡ κοίμησις τῆς Παναγίας=le dormir de la Sainte Vierge) qui est trés ancienne, fut réparée, il y a environ 164 ans, comme on le voit par une inscription, qui se trouve sur l'une de murailles (b).

«Acéstă Biserică a (Adormireĭ S-teĭ Fecióre,) carea este fórte vekie, a fostŭ reparată, suntŭ aprópe 164 anĭ, dupre cum se vede dintr'o inscripţiune, ce se află pre unul din păreţĭ».

Éca datele istorice, relative la construcţiunile şi zugrăvirea Bisericeĭ Protatuluĭ. Şi anume Bogdan voevodŭ cu Protul Paisie a construitŭ tinda despre Medă-nópte, Gavriil, celŭ dela sânţirea mônăstireĭ Argeş, a zugravitŭ acéstă tindă, ĭar Protul Serafim a construitŭ tinda despre Apusŭ, clopotniţa şi a zugrăvitŭ Biserica. Acum, pre basa citatuluĭ D. Rico, P. S. Porfirie crede, că Biserica Protatuluĭ s'a zugrăvitŭ de Panselin, la anul 1534. Să vedemŭ.

Maĭ întaiŭ, că Biserica Protatuluĭ cu pictura sa este operă a peneluluĭ „Meşteruluĭ Manole" al Atonuluĭ, despre acésta nu putemŭ avea nicĭ o îndoială. Genul picturilor din acéstă Biserică este comunŭ cu celŭ din Biserica catedrală din Tesalonic, supra-numită a Elasonuluĭ, cu picturele din Biserica Chilindaruluĭ, precum şi cu picturile altor Bisericĭ, datorate peneluluĭ luĭ „Panselin". Zugravirea Bisericeĭ Protatuluĭ de către Panselin, se maĭ probéză cu inscripţiunea

(a) Ibidem pag. 127.

(b) Histoire de l'Etat present de l'Eglise grecque et armenienne par M. le chevalier Ricaut, traduite de l'Anglais par M. de Rosemond a Amsterdam 1698.

numeluĭ de „Manea“, aflatorŭ pre pĕretele despre Médă-di a proscomidieĭ acesteĭ Bisericĭ. Şi în fine peneluluĭ din acéstă Biserică al luĭ „Manea“ aĭ Atonuluĭ se confirma şi prin portretul acestuĭ meşterŭ, care pĕnĕ la 1798 se afla în tinda despre Apusŭ a Bisericeĭ, ïar de la acéstă dată a fostŭ râdicatŭ çu tencuélă cu tot de çătrĕ iconograful Damaskin, unŭ adoratorŭ al luĭ Panselin, şi dusŭ în kilia sa din munte. Despre ecsistenţa peneluluĭ „Meşteruluĭ Manole“ în Biserica Protatuluĭ nu este, adaugămuĭ, nicĭ o îndoéla, dar este neadmisibilŭ anul 1534, ca dată a zugrăvireĭ Bisericeĭ. Éca şi cuvintele inadmisibilităţeĭ acesteĭ date.

P. S. Porfirie, luândŭ, ca punctŭ de plecare, anul 1698, dată publicăreĭ în franţuzesce a opereĭ D. Rico, şi din acésta dată scădindŭ *tocmaĭ* 164 anĭ, capătă o rĕmăşiţă de 1534 şi atuncĭ cu entusiasmŭ dice: „éca data zugrăvireĭ Bisericeĭ Protatuluĭ“. Cu totŭ respectul, ce avemă pentru P. S. Porfirie, nu ne putemŭ învoi cu acéstă opiniune. Anul 1698 este dată publicăreĭ opereĭ D. Rico în franţuzesce. D. Rico, deşi face menţiune de o inscripţiune, noĭ dicemŭ, că, conform numaĭ spuselor din Aton, stabilesce, că Biserica, pre *timpul călătorieĭ séle în Aton*, şi nu a publicăreĭ şi încă în frantuzesce a opereĭ séle, a fostŭ reparată, şi acésta *cam de 164 anĭ*. Astŭ-feliŭ din acest citatŭ al D. Rico se vede, că el n'a vĕdutŭ inscripţiunea şi nicĭ portretul luĭ „Panselin“ şi tot-o-dată pentru noĭ de aicĭ resultă numaĭ atâta, că Biserica Protatuluĭ a fostŭ reparată *înainte* de anul 1534; dar când anume? Intre aniĭ 1513 — 1520, când Protul Gavriil a zugrăvitŭ tinda luĭ Bogdan voevodŭ, încă nu ecsista, e prea adevĕrat, tinda despre Apus cu portretul luĭ Panselin şi nicĭ Biserica Protatuluĭ nu s'a pututŭ zugrăvi; căcĭ, în intervalul dela 1513 — 1520 şi ceva, noĭ nu ni vine a crede, ca unŭ „Panselin“ să nu fi făcutŭ cunoscinţa luĭ Négoe Basarab, care umpluse totŭ Orientul şi Tesalonicul împreună cu „dăruirile“ séle, şi care a adunatŭ la Argeş totŭ, ce era notabilŭ pre acele timpurĭ în Aton (a). Terminată fiindŭ

(a) Vedĭ Archiva ist. B. P. Hajdeŭ T. I part. II pag. 132—150.

însĕ mônăstirea dela Argeş şi póte şi a S. George cu Metropolia din Tôrgoviştea, precum şi celelalte reparaturĭ, făcute de Négoe la mônăstirile maĭ însĕmnate din Ţéră; (a) şi ne maĭ avêndŭ „Meşterul Manole" de lucru în Ţéra românéscă din causa mórteĭ luĭ Négoe la 1521; în acelaşĭ anŭ, séŭ ceva maĭ târḑiŭ „Manea" se presintă la Aton, unde îşĭ începe activitatea sa de zugravŭ (b). Şi apoĭ maĭ este unŭ considerentŭ şi încă capitalŭ, care trebuea să grăbiascĕ zugrăvirea Bisericeĭ Protatuluĭ cu construcţiunile, făcute de Protul Serafim; voimŭ să ḑicemŭ „dăruirile" luĭ Négoe, făcute pentru Biserica Protatuluĭ în persóna luĭ Gavriil, ce luase parte la sânţirea mônastireĭ dela Argeş; căcĭ la din contra acele „dăruirĭ" putéŭ fi keltuite şi nişce construcţiunĭ, ca ale luĭ Serafim (tinda şi clopotniţa), precum şi zugrăvirea Bisericeĭ catedrale a Atonuluĭ nu s'ar fi făcutŭ, de cât cu nişce „dăruirĭ" bogate, ca ale luĭ Négoe Basarab (c). Şi ca dovadă, ca în adevĕrŭ „dăruirile" luĭ Négoe, dar şi ale luĭ Radu cel mare, skimbase faţa Atonuluĭ, să citamŭ aicĭ unŭ pasagiŭ dintr'o petiţiune, adresată de bătrîniĭ Iacov şi Martinie în numele comutăţeĭ S. Panteleimon (Ruricul) Ţaruluĭ Ivan Grozniĭ la 1548:

«А съ тѣхъ поръ, какъ преставился онъ, и монастырь хочетъ запустѣть, еслиты его не призришь, какъ волошскіе и иверскіе воеводы призираіотъ свои монастыри на святой горѣ, какъ мать свое рожденіе, и даровали имъ села отъ своихъ земель» (e).

«Iar de atuncĭ, cum a muritŭ elŭ (I. Vasilievicĭ, tatăl) şi mônăstirea voesce să se pustiiascĕ, décă tu nu o veĭ căuta, *dupre cum caută voevoḑiĭ Valachieĭ şi Iberieĭ de mônastirile lor din S. Munte (d)*, ca o mamă pre născutul seŭ şi le-aŭ dăruitŭ lor sate din pămênturile lor.»

(a) Ibid pag. 148. Ιστορία τῆς Πάλαι Δακίας Δ. Φωτεινοῦ. T. II pag. 81.
(b) Noĭ din câte cunóscemŭ pĕnĕ acum ne-am formatŭ convicţiunea, că „Meşterul Manole" dela Argeş era unŭ felŭ de Le Comte de astăḑĭ. Architectŭ prin specialitate, el era şi unŭ zugravŭ mare. Adecă sciea face bisericĭ şi tocmaĭ unŭ asemenea omu îĭ trebuia luĭ Négoe.
(c) Veḑĭ locul citatŭ din Archiva istorică.
(d) Alusiune la mônăstirea luĭ Ilarion, supra-numită Cotlomuz şi care era pre la începutul seculuLuĭ al XVI-lea *Lavra cea mare a ţĕreĭ Muntenescĭ*, dar care a fostŭ luată de Grecĭ, se înţelege, ca rĕsplată pentru averile, ce trăgéŭ din Ţéră!...
(e) Труды К. Д. Ак. 1867 T. IV, pag. 278.

Prin urmare satele Românilor şi maĭ ales banii luı Négoe aŭ făcutŭ ca mônăstirile Atonuluĭ şi în special a Protatuluĭ, carea se indentifică cu Lavra S-luĭ Atanasie, sa fie îngrijite ca „copiĭ uneĭ mame," şi *acéstă îngrijire* la Biserica Protatuluĭ s'a început de Protul Gavriil nu maĭ târḑiŭ de anul 1520, iar după acestŭ anŭ îndată Protul Serafim a zugrăvitŭ Biserica şi a făcutŭ şi construcţiunile cunoscute. Noĭ ḑicemŭ îndată după anul 1520; căcĭ consideramu pre Protul Serafim, ca succesorŭ, déca nu al luĭ Gavriil, dar imediat după el a operatŭ tóte aceste lncrarĭ cu baniĭ luĭ Négoe, cacĭ éca cum se ecsprimă Protul Gavriil în biografia S. Nifon, după anul 1525 vorbindŭ despre Négoe: „Iar lavra luĭ Sveti Atanasie, tótă *Biserica cea mare cu oltarul şi cu* **tindele** *le-a înoitŭ*" adecă le-a zugrăvitŭ (a). Cu modul acesta şirul Proţilor Atonuluĭ, cariĭ s'aŭ ocupatŭ cu înfrumuseţarea Bisericeĭ Protatuluĭ, trebue să fie stabilitŭ astu-felŭ: Gavriil pĕnĕ la anul 1520, Doroteĭ puţinŭ timpŭ şi Serafim de la anul 1520 séŭ celŭ mult 1521, care a şi zugrăvitŭ Biserica Protatuluĭ în anul morţeĭ luĭ Négoe Basarab, 1521, séŭ imediatŭ după acéstă dată (b). Acum déca voimŭ să ficsamu şi anul nascereĭ „Meşteruluĭ Manole," trebue să admitemŭ, că la anul 1520, spre a-i-se încredinţa zugrăvirea Bisericeĭ Protatuluĭ, trebue să fi avutŭ o vîrstă bărbătéscă, de celŭ puţin 30 şi maĭ bine de anĭ, şi că prin urmare *el urmézá a se fi născut între aniĭ 1480—1490.*

Adoa producţiune a apeneluluĭ „Meşteruluĭ Manole" este şi Biserica de la mônăstirea Chilindarul, carea se maĭ numesce şi Lavra şêrbiască. Aşa Barski, care a călatoritŭ la Aton în anul 1744, şi a adunatŭ tóte tradiţiunile locale de pre atuncĭ, despre Biserica Chilindarului se ecspima:

(a) Archiva istorică T. I, part. II, pag. 146.

(b) P. S. Porfirie dândŭ Protatiĭ Atonuluĭ din acéstă epochă dupre opera (Сношенія Россіи съ Востокомъ = Relaţiunile Rusieĭ cu orientul, merge bine; de îndată însĕ ce se fundéză pre alte sorginţĭ şi maĭ ales pre portrete, întroduce anachronisme în şirul Proţilor. Aşa P. S. Sa pune pĕnĕ la 1520 pe Doroteĭ, pre Gavriil (îlŭ pune de la anul 1520, în contra dateĭ din biografia S-luĭ Nifon; Iar pre Serafim îlŭ duce tocmaĭ la anul 1534. Acéstă din urmă eróre a provenitŭ din causa calcululuĭ făcutŭ cu anulŭ editireĭ în franţuzesce a opereĭ D. Rico şi tot-o-dată, că n'a avutŭ cunoscinţă de scrierea Protuluĭ Gavriil despre S. Nifon.

«Хилиндарскій соборъ древле исторированъ былъ грекомъ Панселиномъ. (a)

«Catedrala Chilindaruluĭ a fostŭ zugrăvită de mult de către grecul Pânselin.»

Apoĭ, vorbind despre genul picturilor acesteĭ Bisericĭ, adaugă:

«Иконописаніе поверхамь и стѣнамъ всего храма несравненно иныхъ монастырей превозвышаіощее, аще же не многолѣтное, но аки новое зрящеся быти. (b)

«Iconografia de pre plafonurĭ şi pĕreţiĭ întreguluĭ templu este incomparabil superióră celor-l-alte mônăstirĭ, ca când n'ar fi veke, ci se pare a fi ca nouă»

Cu acéstă cestiune am scăpatŭ uşor. Doĕ citate din opera călatoruluĭ rusŭ la muntele Atonuluĭ şi genul picturilor din Biserica Chilindaruluĭ sûntŭ probe satisfăcătóre, ca să ne întăriascĕ în convincţiunea, că zugrăvirea Bisericeĭ din mônăstirea Chilindaruluĭ este operă totŭ a „Meşteruluĭ Manole.“ Dar acum vine la rôndŭ a doa cestiune; adecă timpul, când „Maĭ-marele“ seculuĭ al XVI-lea a esecutatŭ acéstă lucrare.

P. S. Porfirie şi aicĭ ne pórtă prin opera, cunoscută acum lectorilor noştri şi întitulată: „Relaţiunile Rusieĭ cu Orientul în afacerele bisericescĭ“; şi acéstă pentru ca să vinĕ la conclusiunea, că „Panselin“ a zugrăvitŭ Biserica Chilindaruluĭ între aniĭ 1571 — 1582. Dar noĭ aicĭ în modŭ sumarŭ observămŭ, că Panselin cu modul acesta, pre timpul zugrăvireĭ acesteĭ Bisericĭ trebuea să aĭbă etatea de 70 anĭ; adecă incapabilŭ de a sta pre skele maĭ multe lunĭ de diminéţă pĕnĕ séră şi apoĭ a scóte din peneful sĕŭ o iconografie, carea, dupre cum observa Barski „era incomparabilŭ superióră celoralalte mônăstirĭ“. Noĭ nu avemŭ necesitate de multe citate, spre a limpeḑi cestiunea timpuluĭ zugravireĭ Bisericeĭ celeĭ marĭ din Chilindar. Din tóte ecstractele, facute de către P. S. Sa de pre opera: „Relaţiunile Rusieĭ etc.“ noĭ vomŭ lua unul singurŭ, care ni va servi, ca limită în cestiunea timpuluĭ zugrăvireĭ acesteĭ Bisericĭ, şi preste care nu vomŭ putea trece,

(a Труды К. Д. Ак. 1867 Т. IV .pag. 162. Despre naţionalitatea luĭ Panselin veḑĭ observaţiunea de maĭ sus.
(b) Ibid. pag. 163.

apoĭ ne vomŭ îndrepta privirile nóstre iarăşĭ asupra opereĭ „biografia S. Nifon“ de Protul Gavriil, care ni va procura dàta lucrăriĭ „Meşteruluĭ Manole“ în Chilindar cu probalitatea cea maĭ apropiétă de adevĕr. Si în special:

Călugĕriĭ din mônăstirea Chilindaruluĭ, ca toţĭ călugĕriĭ din Aton şi alte părţĭ ale ortodocsieĭ, de îndată ce vedéŭ, că milele Domnitorilor românĭ nu se râdicaŭ pĕnĕ la „dăruirile“ luĭ Négoe Basarab, atuncĭ maĭ alergaŭ şi la Ţariĭ Rusieĭ, precum şi la principiĭ Iberieĭ. Aşa calugĕriĭ din mônăstirea Chilindaruluĭ la anul 1555 aŭ trămisŭ la Moscva pre eclisiarchul mônăstireĭ, Silvestru, cu maĭ mulţĭ fraţĭ, ca să céră dela Ţarul Ivan Grozniĭ milă pentru mônăstire şi Ţarul cu familia imperială în anul 1556 le-a datŭ 350 ruble, precum şi obĭecte maĭ multe. Dupa aceste, în anul 1571 călugĕriĭ presintă o jalbă nouă Ţaruluĭ, unde, după ce se dă unŭ comtŭ de întrebuinţarea rublelor din 1556, adaugă:

„Устрой с҃тій м҃рь утверди его стени и келіе нови. и стрѣлнице укрѣпи. пачеже стрѣлницу с҃того чудотворца Николи иже есть у вратѣхъ монастырскихъ... вся бо суть обетшала, и зреть къ поновленію. Точію едина с҃тая ц҃рковь въ своей красотѣ пребываетъ... (a)

«Reguléză S-ta mônăstire; întăreşce zidiurile şi kiliile inoesce-le şi portiţa o întăreşce; maĭ ales portiţa St. făcĕtoriuluĭ de minunĭ Nicolaĭ, care este lôngă porţile mônăstireĭ... Căcĭ tóte sûntŭ şubrede şi caută înoire. Punctual *singură S-ta Biserică este în frumuseţa eĭ*»; adecă zugrăvită.

Ni maĭ trebue óre şi altă probă, că Biserica Chilindaruluĭ la anul 1571 „era în frumuseţa eĭ“, zugăvită? După acéstă mărturisire kiar a călugĕrilor nesăţioşĭ din Chilindar, noĭ,

(a) Труды К. Д. Ак. 1867 T. IV pag. 161.

cu totŭ respectul declinămŭ învitarea P. S. Porfirie, de alŭ maĭ urma pre calea citatelor. Acéstă copie de scrisóre, găsită tot de P. S. Sa în anul 1846 la Chilindar, ne autoriză pre noĭ, ceĭ ce avemŭ la îndĕmână pre Protul Gavriil, de a ne opri aicĭ cu investigaţiunile şi a declara sus şi tare, că *mônăstirea Chilindarul la 1571 era zugrăvită.* Apoĭ să ne întórcemŭ la „biografia St. Nifon şi aicĭ să citimŭ" : „Şi la Lavra cea mare a Chilindaruluĭ ĭar a adusŭ apă, tot ca la Iver" ; adecă : „pre sus pre zidiurĭ a adusŭ apă cu urlóie" (a). Acum, décă Négoe Basarab a adusŭ apă la Chilindar cu atâta măestrie, putea el să nu „înbogăţascĕ" acéstă mônăstire „cu tóte trebuinţele" ; adecă să o lase nezugrăvită? Nu, Biserica mônăstireĭ Chilindaruluĭ, judecândŭ dupre frumuseţa arteĭ, ne obligă să ḑicemŭ, că ea este zugrăvită, décă nu maĭ nainte, apoĭ îndată după a Protatuluĭ, şi atuncĭ „Panselin" era în tótă splendórea geniuluĭ sĕŭ; adecă, între aniĭ 1520 — 1530, şi când „Meşterul Manole" putea să aĭbă etatea de 40 şi ceva de anĭ.

A treia producţiune a peneluluĭ luĭ „Panselin" este şi Biserica S-luĭ Panteleimon de la mônăstirea Rusicul. Genul picturilor din acéstă Biserică séměnă în totul cu celŭ din Biserica Protatuluĭ şi a Chilindaruluĭ şi apoĭ activitatea luĭ „Panselin" din acéstă mônastire se maĭ probéză şi de către tradiţiunea locală. P. S. Porfirie, dândŭ pre scurt relaţiunile monachilor din mônăstirea Rusicul cu Ţariĭ Rusieĭ, caută a proba cu jalbele călugĕrilor, că Biserica acesteĭ mônăstirĭ n'a pututŭ să se zugrăviascĕ maĭ înainte de anul 1554—1574, şi fundéză acéstă părere pre lipsa de mijlóce a mônăstireĭ. (b) P. S. Sa se vede, că n'a luatŭ în consideraţiune la emiterea acesteĭ opiniunĭ, că în acéstă mônăstirea încă din vekime aŭ fostŭ călugĕrĭ de doĕ naţionalităţĭ-Grecĭ şi Ruşĭ; şi aceĭ ce se jaluescŭ cu lipsa de mijlóce suntŭ Ruşiĭ, împinşĭ fiindŭ spre milisteniile din Rusia de catrĕ Grecĭ, cariĭ 'şĭ avéŭ merticul lor din Ţĕrile române, încă de la Vladŭ voevodŭ, 1487,

(a) Archiva ist. T. I, part. II, pag. 146.
(b) Труды К. Д. Ак. 1867 Том. IV pag. 276—279.

şi care merticŭ anualŭ în sumă de 6,000 aspre pre timpul luĭ Radul celŭ mare (1496), s'a sporitŭ cu 3,000 aspri, apoĭ la 1502 cu 4,000 aspri (a) Şi apoĭ kiar décă mijlócele, date de Radul celŭ mare, nu ajungéŭ şi pentru zugrăvirea Bisericeĭ; şi décă este adevĕratŭ, dupre cumŭ scrie egumenul acesteĭ mônăstirĭ, Paisie, Ţaruluĭ Vasilie Ivanovicĭ (1508), că altarul Bisericeĭ ceĭ marĭ s'a ruinatŭ şi cade" (b)); nu trebue să uĭtămŭ, că după Radu, la 1513, a venitŭ pre tronul Ţĕreĭ românescĭ Négoe Basarab, care n'a lasatŭ nicĭ o mônastire din totŭ Orientul nemiluită şi neajutata, dar unŭ altarŭ nereparatŭ şi o Biserică nezugrăvită? Sa reproducemŭ însĕ şi aicĭ cuvintele Protuluĭ Gavriil, care este celŭ maĭ autoritarŭ în acéstă materie: „Că tóte mônăstirile din S. Muntele Atonuluĭ le-a îmbogăţitŭ cu tóte trebuinţele, şi dobitóce le-aŭ datŭ şi multe zidirĭ a făcutŭ" etc. (c). In cât noĭ suntemŭ convinşĭ, că şi Biserica S. Panteleimon din mônăstirea Rusicul s'a zugrăvitŭ de „Panselin", nu târḑiŭ după anul morţeĭ luĭ Négoe Basarab, 1521; şi acéstă opiniune noĭ o fundămŭ şi pre considerentul, că de la anul 1510—1548 calugĕrii din Rusicul nu se maĭ adreséză pentru milosteniĭ la Ţariĭ Rusieĭ şi la principiĭ Iberieĭ, căcĭ Radul cel mare şĭ cu Négoe Basarab, „le-a îmbogaţitŭ cu tóte trebuinţele."

A patra Biserică, zugrăvită tot de „Panselin", este şi aceia de la Kilia luĭ Macarie supra-numită „Molivdoclisura=Biserica plumbuită." Genul picturilor probéză acésta şi apoĭ activitatea „Meşteruluĭ Manole" din acéstă mônăstire se maĭ atestă şi de către tradiţiunea locală. Şi pentru ca să se cunóscĕ şi maĭ bine timpul, când „Manea" al Atonuluĭ şĭ-a pusŭ în acţiune penelul sĕŭ şi în acéstă Biserică, dămŭ aicĭ în traducţiunea română inscripţiunea cea slavo-serbă, carea se păstréză şi pĕnĕ asta-ḑĭ în acéstă Biserică şi carea între altele arată şi pre fundatorul eĭ: «Cu învoirea Tatăluĭ, cu ajutorul Fiiuluĭ şi cu sĕvêrşirea (împlinirea) S. Spiritŭ, s'a

(a) Акты русскаго на святомъ Аѳонѣ монастыря св. велико мученика Пантелеймона. Кіевъ 1873. pag. 437—442.

(b) Сношеніи Россіи съ Востокомъ part. I. pag. 30—31,

(c) Archiva ist. T. I part. II pag. 146,

râdicatŭ acestŭ templu al Adormireĭ Prea Sânteĭ Stăpâneĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumnedeŭ şi pururea Fecióreĭ Maria, In anul 7045 (1537), terminându-se în luna luĭ Octomvrie 22 dile, crugul sóreluĭ 22, al luneĭ 1, Temelia . . . , epacta 6, indictionul 15». Cu acésta s'aŭ ostenitŭ mult pĕcătoşiĭ ... în schimă numiţiĭ Macarie şi Dmitrîénie» (a). Cu modul acesta noĭ pentru activitatea „Meşteruluĭ Manole" din muntele Atonuluĭ maĭ avemŭ o dată positivă; adecă, *în anul 1537 „Meşterul Manole" a zagrăvitŭ Biserica dela Kilia, supra-numită molivdoclisura* şi la acéstă dată el trebue să fi avutŭ etatea de 57 anĭ, celŭ mult.

In fine făcêndŭ şi o privire retrospectivă asupra activităţeĭ „Meşteruluĭ Manole" din muntele Atonuluĭ, stabilimŭ, că *„Meşterul Manole" al Românilor trebue să fie aceiaşĭ persónă cu „Manea" al Atonuluĭ, şi că el, părăsind Téra românéscă după mórtea luĭ Négoe Basarab (1521), s'a dusŭ în Aton, unde a zugrăvitŭ Bisericile catedrale din mônăstirile Chilindarul, Protatul, Rusicul şi Biserica dela kilia plumbuită.* Şi cu tóte că tradiţiunile Atonuluĭ atribuescŭ peneluluĭ luĭ Panselin şi alte Bisericĭ, noĭ nu vedemŭ genul picturelor acestuĭ „Maĭ-mare", de cât la Bisericile, enumerate maĭ sus, şi într'unŭ numĕrŭ de icóne, despre care imediat.

(Va urma)

Archim. Genadie Enăcénu.

(a) Труды К. Д. Ак. 1867 T. IV, pag. 267. Óre nu cum-va „Manoli" s'a schimnicitŭ şi s'a numitŭ Macarie?... De la acéstă dată el dispare de pre scéna lumeĭ.

Sântul Sava Martir Gothŭ

Goțiĭ aparŭ deja în timpul împeratuluĭ Caracala (211-217) ca inimicĭ aĭ imperiuluĭ Romanŭ, făcênd invasiunĭ devăstătóre. Cele maĭ însemnate din ele sunt cele făcute sub domnia luĭ Valerianu și Gallianu (253—258), și anume în anul 258, 259 și 269, când aŭ devastat Pontul, Moesia, Macedonia, Grecia etc. Abia imperatorele Aurelianŭ a putut reuși să arunce pe Goțĭ dincóce de Dunăre, retrăgênd colonia Romană de aci în Moesia, unde a fondat Dacia Aureliană în anul 272. Goțiĭ s'aŭ întins acum pe câmpiile fertile ale Dacieĭ Traiane și s'aŭ ținut cât-va timpŭ liniștițĭ, așa că chreștinismul s'a putut respêndi între eĭ maĭ ușor. Căcĭ la invasiunile maĭ sus menționate, ce aŭ făcut Goțiĭ în provinciele Romane, aŭ luat cu sine uă mulțime de captivĭ, între cari eraŭ mulțĭ chreștinĭ și chiar preoțĭ, și aceștĭ captivĭ chreștinĭ aŭ fostŭ ceĭ d'ântêiŭ apostolĭ aĭ Goților. Autorulŭ scrieriĭ *de vocatione gentium*, de la începutul seculuiuĭ al IV-lea (1) consideră acestŭ modŭ de respândire a religiuniĭ chreștine ca uă dovadă despre divinitatea eĭ. «Mulțĭ fiĭ aĭ Bisericeĭ,» dice elŭ,» captivațĭ de barbarĭ, aŭ supus pe stăpâniĭ lor Evangelieĭ luĭ Christos, așa că eĭ ca învĕțătorĭ aĭ credințeĭ eraŭ șefiĭ acelora, cărora eraŭ supușĭ ca servĭ după dreptul de resbelŭ. Ast-fel nimicŭ nu póte să resiste grațieĭ divine; nimicŭ nu póte să o împedice de a sevêrși ceea-ce voesce;

1) Uniĭ atribue acéstă scriere luĭ Leon cel Mare, alțĭ luĭ Prosperŭ.

fiind-că ea transformă chiar discordia în unire și rănile în medicamente, așa că Biserica dobândesce chiar de acolo nouă adăogire, de unde o amenință pericole (1).» Istoricul Sozomenŭ descrie modul chreștinisăriĭ Goților ast-fel : » La repetitele invasiunĭ ale barbarilor în Orientŭ sub Gallianŭ și imperatoriĭ următorĭ, aŭ devenitŭ captivĭ mulțĭ clericĭ, carĭ a trebuit să mérgă cu dênșiĭ. Eĭ vindicaŭ pe bolnavĭ, depărtaŭ pe demonĭ, pronunțând numaĭ numele luĭ Christos și invocândŭ pe fiiul luĭ Dumnedeŭ; afară de acésta eĭ aveaŭ uă viață nepătată și învingeaŭ prin virtuțile lor tóte acusările ce se aduceaŭ religiuniĭ chreștine. Barbariĭ, plinĭ de admirațiune pentru viața și faptele minunate ale acestor bărbațĭ, aŭ cunoscut că este bine a dobândi favórea D-euluĭ chreștinilor, imitând pe aceĭ bărbațĭ și adorând împreună cu dênșiĭ aceeașĭ ființă supremă» (2). Istoricul Philostorgiu indică și maĭ de aprópe, că captiviĭ carĭ aŭ convertit pe Goțĭ, eraŭ din *Galatia* și *Capadocia*. Eacă cuvintele sale : «In timpul împărățieĭ luĭ Valerian și Gallianu, uă mare mulțime de Scyțĭ de dincolo (pentru noĭ *dincóce*) de Istru aŭ trecut în pământul Romanilor și în escursiunile lor aŭ devastat uă mare parte a Europeĭ. Trecând apoĭ și în Asia, aŭ venit în Galatia și în Capadocia și aŭ luat numeroșĭ captivĭ, între carĭ eraŭ mulțĭ clericĭ; și ast-fel s'aŭ întorsŭ cu însemnată pradă în patria lorŭ. Dar aceĭ pioșĭ captivĭ, petrecând între barbarĭ, aŭ convertit mulțĭ din aceștia la adevĕrata credință, făcêndu-ĭ să părăséscă superstițiunile păgâne și să îmbrăcișeze religiunea chreștină. Intre aceștĭ captivĭ aŭ fost și strămoșiĭ luĭ Ulfila, capadocienĭ de némŭ, din satul Sadagolthina, aprópe de orașulŭ Parnas (3).»

Sântul Athanasiu, descriind, la începutul secoluluĭ al IV-lea, victoriele chreștinismuluĭ asupra păgânismuluĭ, învócă între altele și convertirea Goților, arătând influența binefăcătóre ce a avut chreștinismul asupra popórelor barbare. Dupe ce menționéză maĭ multe popóre barbare, apoĭ adaogă:

1) II, 33.
2) Hist. eccl. II, 6.
3) Hist. eccl. II, 5.

«Cine era în stare între tóte popórele acestea să dărîme idolatria și să planteze virtutea și pietatea, — cine afară de Domnul nostru Iisus Christos, care nu numaĭ că a predicat prin apostoliĭ săĭ, dar și prin influința sa interióră asupra inimeĭ barbarilor, i-a făcut să lepede moravurile lor cele sălbatice și cultul ḑeilor strămoșescĭ, și să cunóscă pe Elŭ și prin Elŭ să adore pe Tatăl săŭ? Iar când barbariĭ aŭ priimit religiunea luĭ Christos, în dată — lucru de mirat! — eĭ aŭ perdut cruḑimea lor și nu se maĭ gândescŭ la lupte și resbele, ci la pace și amiciție. Cine a făcut acestea saŭ cine este acela care a unit pe ceĭ ce se uraŭ? Cine altul decât iubitul Fiu al Tatăluĭ, comunul mântuitor al tutulor Iisus Christos, care în iubirea sa către noĭ a suferit tóte pentru mântuirea nóstră? Căcĭ de mult se predicase despre acéstă pace ce era sa aducă. In Sânta Scriptură (Isaia q, 4) se ḑice: *îșĭ vor face săbiile fre de plugŭ și sulițele secerĭ, și nu va ridica némŭ în potriva altuĭ némŭ sabia, și nu se vor maĭ învěța a se bate.* Nicĭ nu este ceva de necreḑut una ca acésta, findcă și acuma barbariĭ care aŭ uă inăscută ferocitate de moravurĭ, pe cât timpŭ eĭ sacrifică idolilor, se luptă cu furiă unulŭ contra altuia și nu potŭ sta nicĭ uă oră fără sabiă; iar când priimescŭ învěțătura luĭ Christos, îndată părăsescŭ resbelul și se ocupă de agricultură, nicĭ nu înarméză mâinile lor cu sabiă, ci le întindŭ spre rugăciune; și într'unŭ cuvêntŭ încetéză de a se lupta între dênși, ci din contră se înarméḑă în contra diavoluluĭ și a demonilor, combătênduĭ prin stăpânire de sine și prin virtutea sufletuluĭ (1).

Este dar bine constatat, că chreștinismul se introdusese la Goțĭ deja la finele seculuiuĭ al 3-lea; iar déca uniĭ din istoriciĭ ecclesiasticĭ susținŭ, cum că Coțiĭ n'aŭ primit chreștinismul de cât uă dată cu supunerea lor prin armele imperatoruluĭ Constantin cel Mare, 'eĭ aŭ în vedere, fără indoială, uă organisațiune solidă a Bisericeĭ Goților. La ântâiul conciliŭ ecumenicŭ de la Nicea în anul 325 apare unŭ episcopŭ Gothŭ saŭ al Gothieĭ, Teophil, care a subsemnat decisiunile

(1) De încarnatione Verbi cap. 51. 52.

conciliuluĭ impreună cu ceĭ-l'alţĭ sânţĭ părinţĭ. Constantinŭ supusese pe Goţĭ în anul 322 şi priimise în armata romană mulţĭ din eĭ, carĭ se oferiseră pentru serviciul militarŭ. In anul 323 a incheiat cu Goţi un tractat în contra luĭ Liciniu. Aşa dar Constantin avea mare interes, să întărĕscă legăturile sale cu Goţiĭ, cari eraŭ inimiciĭ ceĭ maĭ periculoşĭ aĭ împeriuluĭ; de aceea, când s'a ţinut conciliul de la Nicea, s'a grăbit a invita şi pe Episcopul Gothŭ, şi ast-felŭ Gothia deveni uă provinciă ecclesiastică a imperiuluĭ Romanŭ. Care a fost reşedinţa luĭ Theophilŭ, nu este indicatŭ, este însă probabilŭ că nicĭ nu era fixată.

Am vĕdut că chreştinismul s'a introdus la Goţĭ prin captivĭ din Galatia şi Capadocia. Acésta ne explică relaţiunele care existaŭ şi maĭ pe urmă, dupĕ cum vom vedea, între Biserica din Dacia şi acea din Capadocia. Chiar Ulfila, care a complectat convertirea Goţilor, a fost, dupé cum am vĕdut, din parinţi Capadocienĭ. Ulfila s'a născut în Gothia in anul 318; prin urmare, când elŭ s'a născut, familia sa se afla între Goţĭ maĭ multŭ de cât uă jumătate de seculŭ, şi din acéstă imprejurare ni putem explica de ce Ulfila a priimit un nume gothicŭ, şi fiindŭ între Goţĭ, a inveţat limba lor. Părinţiĭ sĕĭ l'aŭ crescut în religiunea chreştină şi i-aŭ dat cultură elenă, aşa că, fiind şi din natură inzestrat cu multe talente, a fost bine preparat pentru a fi invĕţătorul şi educătorul poporuluĭ Gothicŭ. In etate de 30 de anĭ, Ulfila a fost hirotonit episcopŭ al Gothieĭ (τῶν ἐν τῇ Γετικῇ χριστιανιζόντων) şi a lucrat cu mare zelŭ pentru convertirea Goţilor (1). Numerul chreştinilor a crescut în Ghothia aşa de multŭ, în cât regele saŭ, cum 'ĭ plăcea să se numéscă, judecătorul Goţilor, Athanaric, care era credincios pagânismuluĭ, a ordonat uă teribilă persecuţiune în contra lor, în anul 355. Cu acéstă occasiune s'a dovedit cât de mult se înrădăcinase chreştinismul în inimele Goţilor, căcĭ mulţĭ bărbaţĭ şi femeĭ aŭ suferit mórtea de martirĭ, aşa că (cum se exprimă episcopul

1] In timpul când Cyrillŭ Hierosolimitanul scria catechesele sale (pe la 347) Goţiĭ şi Sarmaţiĭ aveaŭ, dupĕ cum dice acest Părinte, nu numaĭ Episcopĭ şi preoţĭ şi diaconĭ, dar şi monachĭ şi monachiĭ.

gothŭ Auxentiu, de la Dorostolŭ saŭ Silistria, care vorbesce despre acésta), persecutoriĭ a trebuit să se cofunde şi să remână ruşinaţĭ, iar ceĭ persecutaţĭ aŭ fost coronaţĭ. Persecuţiunea acéstă a silit pe Ulfila, după uă archipăstorie de şépte anĭ, se trécă cu un mare numĕrŭ de compatrioţĭ peste Dunăre în Moesia, unde s'a şi aşeḑat, cu permissiunea imperatuluĭ Constanţiu, în părţile lângă Nicopolis (1). Aci, în Moesia, partidul predominantŭ în timpu luĭ Constanţiu fiind cel arianŭ, avênd de capŭ pe Valens episcopŭ de la Sigisdunum, priimi şi Ulfila, şi prin elŭ turma sa, arianismul. Căcĭ este neesact când se ḑice, că Goţiĭ aŭ priimit chreştinismul în forma ariană. Sântul Augustin ḑice că, după cum a auḑit de la martorĭ ocularĭ, toţĭ Goţiĭ în timpul persecuţiuniĭ eraŭ chreştinĭ catholicĭ saŭ orthodoxĭ (2), şi tot aşa cetim şi la St. Vasilie, Ambrosiu şi Hieronym.

Uă dovadă despre acésta maĭ este chiar subscrierea decisiunilor conciliuluĭ de la Nicea de către Episcopulŭ Theofilŭ, precum şi epistola Bisericeĭ din Gothia către Biserica din Capadocia, despre care vomŭ vorbi maĭ jos, şi care termină cu uă formă de doxologiă care este cu totul ortodoxă şi contra invĕţăturilor ariane (3). Este dar maĭ mult de cât probabilŭ, că Goţiĭ aŭ priimitŭ arianismul după ce aŭ trecut dincolo de Dunăre, aidcă după anul 355.

Persecuţiunea luĭ Athanaricŭ a silit, după cum amŭ vĕḑut, pe Ulfila şi unŭ mare numĕr de creştinĭ Goţĭ să trécă în Moesia; dar fără îndoélă a maĭ rĕmas şi în Dacia Traiană mulţĭ creştinĭ, după cum se vede chiar din a doua

1) Fără îndoélă Philostorgiu are în vedere acéstă ântêia emigraţiune a Goţilor când ḑice (II, 5): ὅτι Οὐρφίλαν φησὶ κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐκ τῶν πέραν Ἴστρου Σκυθῶν, οὓς οἱ μὲν πάλαι Γέτας, οἱ δὲ νῦν Γότθους καλοῦσι, πολὺν εἰς τὴν Ῥωμαίων διαβιβάσαι λαὸν δι εὐσέβειαν, ἐκ τῶν οἰκείων ἠθῶν ἐλαθέντας.

2) De civ. De lib. XVIII, c 52: nisi fórte non est persecutio computanda, quando rex Gothorum in ipsa Gothia persecutus est Christianos crudelitate mirabili, *cum ibi non essent nisi catholici,* quorum plurimi martyrio coronati sunt sicut a quibusdam fratribus, qui tunc illic pueri fuerant, et se ista vidisse incunctauter recordabantur, audivimus.

3) Τῷ δὲ δυναμένῳ (D-ḑeuluĭ Tată) δόξα κ. τ. λ. σὺν παιδὶ μονογενεῖ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι Neander l. c. pag. 480, nota 4.

persecuţiune care a urmat după câţĭ-va anĭ. Aceştĭ creştinĭ care aŭ rĕmas, aŭ contribuitŭ de sigurŭ la lăţirea creştinismuluĭ printre Goţĭ de aci; dar afară de eĭ aŭ maĭ fostŭ şi alţi misionarĭ. Ast-fel Sântul Vasiliu laudă într'una din epistolele sale zelul unuĭ Eutyches din Capadocia pentru convertirea Goţilor pe la jumătate a secoluluĭ al IV-lea. «Nicĭ unulŭ din noĭ,» scrie Marele Vasiliu, «nu este asemenea luĭ Euthyches în virtute; căcĭ noĭ, departe de a îmblândi pe barbarĭ prin puterea spirituluĭ şi a darurilorŭ sale, din contra chiar pe ceĭ blânḑĭ îĭ facemŭ feroci prin mulţimea păcatelor nóstre (1)». Vedem dér că vechia legătură între Goţĭ şi Capadocienĭ tot se maĭ conserva, despre care vomŭ vedea maĭ jos şi alte doveḑĭ. — Maĭ departe găsim în Dacia Traiană, tot pe la mijlocul secoluluĭ al IV-lea, încă unŭ misionarŭ fórte zelos, pe ereticul Audiu, prin a căruĭ activitate s'aŭ înfiinţatŭ aci o mulţime de mônăstirĭ de ambele sexe. Acest Audiu saŭ, după numele sĕŭ Syrian, Udo, era din Mesopotamia şi aparţinea Bisericeĭ Syriane. Elŭ era renumitŭ în patria sa pentru sânţenia vieţeĭ sale şi pentru zelulŭ cu care combătea viţiurile şi corupţiunea. Istoricul Epifaniu, căruia datorim datele cele maĭ esacte şi maĭ adevĕrate în privinţa luĭ Audiu, (2) laudă fórte multŭ curagiul cu care Audiu blama pe faciă corupţiunea ce se introdusese între creştinĭ, şi maĭ cu sémă între clericĭ; dar acest curagiŭ l'a expus ureĭ şi persecuţiuniĭ celor atinşĭ, pênĕ când în cele din urmă Audiu, fiind excomunicat, a fundat uă comunitate schismatică, şi s'a hirotonit episcopŭ de către un alt episcopŭ schismaticŭ care avea aceleaşĭ opiniunĭ. In privinţa doctrineĭ numaĭ în două puncte se depărta Audiu de Biserica orthodoxă: 1) că nu voia a recunósce decisiunile concilìuluĭ de la Nicea relative la serbarea pascelor, şi 2) că lua în sensŭ literalŭ tóte acele espressiunĭ ale Sânteĭ Scripturĭ în care se vorbesce despre Dumneḑeŭ ca despre unŭ omŭ cu corpŭ, ochĭ, urechie etc., susţinândŭ că o-

1] Epist. 164.
2) Contra haerese. lib. III.

mul este imagine a luĭ D-ḑeŭ în privința corpuluĭ (κατὰ σῶμα). Acusat de către Episcopĭ înaintea imperatuluĭ (dupe cum este probabil: Constanțiu), Audiu a fost exilat în Scythia, de unde apoĭ a trecut în Gothia; acĭ a dobânditŭ uă mulțime de partisanĭ, cari petreceaŭ în mônăstirĭ uă viață monachală, pe care Epifaniu o descrie ca admirabilă. Pentru eĭ a hirotonit Audiu maĭ mulțĭ episcopĭ, între cari cel maĭ însemnat a fost *Silvanus.*

Dovadă cum că după trecerea luĭ Ulfila în Moesia în anul 355, aŭ remas mulțĭ creștinĭ în Dacia Traiană, este că 15 anĭ după ântêia persecuțiune a urmat încă una fórte aspră (370), în care mulțĭ aŭ sigilat cu sângele lor credința în Christos. Ceĭ maĭ însemnațĭ din aceștĭ martirĭ sunt : St. Nichita și St. Sava. De uă cam dată vom vorbi despre martirul acestuia din urmă : ântâiŭ pentru că avem o espunere a martiruluĭ seŭ authentică, fiind-că emană chiar de la timpul acela, din partea comunitățiĭ creștine din Ghotia; și al doilea pentru că din acéstă expunere se vede fórte clarŭ, că persecuțiunile în contra creștinilor nu eraŭ provocate de fanatismul poporuluĭ păgânŭ, ci maĭ mult de interesele politice ale principeluĭ, care vedea în creștinĭ nisce amicĭ aĭ Romanilor.

Acéstă prețiósă epistolă a Bisericeĭ din Gothia către Biserica din Capadocia (1) începe cu următórea salutare apostolică; «Biserica luĭ Dumneḑeŭ, care este în Gothia, Bisericeĭ din Capadocia și tutulor acelora carĭ sunt membrĭ aĭ sânteĭ Bisericĭ catholice, milă, pace și dragoste de la Dumneḑeŭ Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Christos. Ceea ce a ḑis Petru, că în orĭ ce poporŭ, cine se teme de Dumneḑeŭ și este dreptŭ, acesta 'ĭ este plăcut, s'a adeverit și acum. S'a constatat în martirul Sântuluĭ Sava». Epistola dă apoĭ uă scurtă schiță a vieţeĭ luĭ Sava:

«Sava era din némŭ un Gothŭ și trăia în Gothia în mijlocul unuĭ poporŭ reŭ și perversŭ. Elŭ strălucia ca uă lumină în lume, fiind-că a urmat sânților și s'a distins ca

1] Originalul grecescŭ se afla in Actis Sanctorum T. II, mens. April. in Appendice, f. 967.

aceştia în virtuțile chreştine. Deja din mica sa copilăriă n'avea altŭ zelŭ şi altă ținută, decât acésta, de a fi devotat Domnuluĭ şi Mântuitoruluĭ nostru Iisus Christos; elŭ considera ca virtutea cea maĭ perfectă, de a deveni un bărbatŭ perfectŭ în cunóscerea fiuluĭ luĭ Dumnedeŭ. Dar precum la aceia, care iubescŭ pe D-deŭ, tóte lucrurile prosperă, ast-fel şi elŭ a avut parte de premiul chiămăriĭ de sus, la care a ținut din copilăriă şi pentru care se luptase în contra adversaruluĭ şi învinsese tóte relele viețeĭ, aşa că devenise blândŭ şi pacĭnicu către toțĭ. De aceea Biserica, după odihnirea sa în Christos, nu póte să tacă, ci voesce să descriă faptele sale eroice chreştine spre aducere a minte şi edificare a credincioşilor.

Elŭ avea credință dréptă şi fermă, se arăta gata la orĭ-ce ascultare şi dreptate şi avea inimă blândă: deşi n'avea talentul de a vorbi, era însă bogat în cunoscințĭ; pentru apĕrarea adevĕruluĭ lua cuvêntul şi astupa păgânilor gura, fără însă a se mândri, ci era, dupĕ cum se cuvine smeriților, conciliatorŭ, liniştit iar nu precipitat; zelosŭ pentru orĭ-ce faptă bună; în Biserică cânta psalmĭ, şi cultiva cântarea psalmilor cu mare zelŭ.

Aurŭ şi bogățiĭ n'a dorit, ci era mulțumit cu cele absolut necesarie; era compătat, se stăpânea pe sine în tóte, nu era căsătoritŭ, postia şi se ruga multŭ în tóte dilele, fără verĭ uă slavă vanitósă; credința sa nepăĭată se manifesta prin fapte de dragoste, nicĭ n'a încetatŭ verĭ uă dată a vorbi cu bucuria în Domnu.

Când şefiĭ (μεγιστᾶνες) Goților aŭ început întâiŭ să persecute pe chreştinĭ şi 'ĭ siléŭ să mănâce carne din sacrificiele păgâne, atuncĭ uniĭ păgânĭ din loculŭ unde trăia Sava, căutaŭ înaintea persecutorilor a da vecinilor lorŭ chreştinĭ, în locŭ de carne din sacrificie, altă carne nesacrificată idolilor, cu scopul de a amăgi pe persecutorĭ şi a scăpa pe chreştinĭ. Când a aflat Sava acésta, nu numaĭ că n'a mâncat din carne, dar a şi mărturisit înaintea tutulor, că cine mănâncă dintr'ânsa nu póte fi chreştinŭ, şi a oprit ast-fel pe toțĭ de a cădea în cursele diaboluluĭ; din acéstă causă aceia carĭ inventară

acel vicleșugŭ, l'aŭ dat afară din satŭ, dar pe urmă l'aŭ chiematŭ înapoĭ. Cândŭ iară-șĭ s'a ridicatŭ uă nouă persecuțiune, uniĭ păgânĭ carĭ sacrificaŭ ḑeilor după vechiul obiceiŭ, voiaŭ să ascunḑă persecutoruluĭ, că sunt chreștinĭ acolo; dar Sava s'a sculat iarășĭ curagios și a declarat în mijocul adunăriĭ: Pentru mine să nu jure nimenĭ, căcĭ eŭ sunt un chreștinŭ! Și ast-fel locuitoriĭ aŭ jurat înaintea persecutoruluĭ, că la eĭ nu se află decât *unŭ singurŭ* chreștinŭ, ascunḑênd ast-fel pe camaraḑiĭ lor. Când principele (ἄρχων) a aflat acéstă, a dat ordinŭ să vie Sava și a întrebatŭ pe ceĭ asistențĭ, déca elŭ are avere; cândŭ aceștia aŭ asigurat, că elŭ nu poseḑă maĭ mult de cât ceea ce pórtă, principele l'a desprețuit și în nedreptatea sa a ordonat să'lŭ arunce afară, ḑicênd că un asemenea omŭ nu póte face nicĭ bine nicĭ rĕŭ. Când persecuțiunea contra Bisericilor în Gothia a isbucnit din noŭ, Sava voia în ḑilele Pascelor să mérgă într'un altŭ orașŭ, la unŭ preotŭ gothŭ, spre a serba acolo pascele. Pe drum i s'a arătat un bărbat mare și strălucitorŭ și 'ĭ ḑise: Intórce-te și du-te la preotul Sansala; Sava a respuns: Sansala nu este aci; căcĭ elŭ fugise în timpul persecuțiuniĭ și trecuse în pâmêntulŭ romanŭ. Dar atuncĭ tocmaĭ venise Sansala acasă pentru serbătórea pascelor. Sava nu scia acésta, de aceea a respuns așa aceluĭ bărbatŭ și n'a voit să mérgă la preotul gothŭ. Dar fiind că elŭ nu voia să asculte vorbele aceluia, de uă dată, de și până atuncĭ era timpŭ frumos, a căḑut așa multă zăpadă, în câtŭ drumul s'a acoperit și nu putea să înainteze, atuncĭ a cunoscut Sava, că este voința luĭ D-ḑeŭ care 'lŭ impedică de a merge 'nainte și'l învită să mérgă la preotul Sansale. Elŭ a mulțumit Domnuluĭ, s'a întors și s'a bucurat când a vĕḑut pe Sansala, și a povestit luĭ și multor altora visiunea ce a avut pe drumŭ. Eĭ aŭ serbat împreună serbătórea pascelor. Și în a treia nópte după serbătóre, Atharidŭ (Athanarichŭ), fiul luĭ Rothesteu, a nevălit cu nelegiuita sa cétă în satul acela, și a ordonat a lega pe preotu, pe care 'lŭ găsiseră dormind, și totdeodată a pune în lanțurĭ pe Sava, pe care 'l luaseră desbrăcat din patul sĕŭ. Pe preot l'aŭ luat pe un carŭ, iar pe Sava l'aŭ pus înaintea lor

golŭ și 'lŭ goniaŭ prin locurĭ muntuóse și pădurĭ și'l băteaŭ fără milă cu nuele și cu biciul. Crudimea inimicilor întăria răbdarea și credința Dreptuluĭ. Când s'a făcutŭ dioa, dise elŭ lăudând-se în Domnul către persecutoriĭ seĭ : Nu m'ațĭ gonitŭ cu bătăĭ prin locurĭ plinĭ de spinĭ? Vedețĭ déca piciórele mele nu sunt bune pentru a alerga și décă pe corpul meŭ se găsescŭ urme de bătăile ce 'mĭ ațĭ dat. Când eĭ n'aŭ găsit pe corpul seŭ nicĭ uă urmă a maltratărilor lor, aŭ luat o osiă de carŭ, aŭ pus-o pe umeriĭ seĭ și aŭ întins mâĭnile sale până la extremitățile osieĭ. Tot așa aŭ legat și piciórele sale intinse la uă altă osie, și cum era așa legat, l'aŭ pus pe pămênt cu facia în jos, și n'aŭ încetat a'lŭ chinui tótă nóptea. Dar când gialațiĭ aŭ adormit, a venit uă femee, care era încă descéptă ca să gătéscă de mâncare ómenilor din casă, și l'a eliberat. Elŭ însă a rĕmas fără frică la locul seŭ și a ajutat femeeĭ la lucrul eĭ. Când s'a făcut iară'șĭ dioa și nelegiuitul Atharid a aflat despre acésta, a ordonat să lege mâĭnile luĭ Sava și să-lŭ spândure. Curând dupĕ acésta aŭ venit trimișĭ aĭ luĭ Atharid, carĭ aŭ adus carne din sacrificie și aŭ dis preotuluĭ și luĭ Sava : Atharid vĕ trimite acéstă carne, ca să mâncațĭ dintr'ânsa și să scăpațĭ viața vóstră. Preotul a respuns : noĭ nu mâncăm dintr'ânsa, fiind că nu ne este permis, dar indemnațĭ pe Atharid să ne restignéscă saŭ în altŭ modŭ să ne omóră. Dar Sava a dis : Cine a trimis acésta? Eĭ aŭ-respun : Stăpânul (δεσπότης) Atharid. Sava a respuns : Unul este stăpânul nostru, D-deŭ în cerŭ, iar Atharid este un omŭ nelegiuit și necurat. Și acéstă mâncare este necurată și spurcată spre peire, ca și Atharid, care a trimis-o. Când a dis acésta Sava, unul din servitoriĭ luĭ Atharid, înfuriat a luat uă lance și a lovit cu vârful în peptul Sântuluĭ, așa că ceĭ de faciă credeaŭ, că el va muri îndată prin puterea lovitureĭ. Dar Sava, prin dorința sa spre fericire în Dumnedeŭ a învins forța lovitureĭ și a dis cărte făcetorul de rele : Tu credĭ acum, că m'aĭ străpuns cu lancia, dar vedĭ, sunt așa de puțin lovit, ca și când ar fi cădut asupră-mĭ un smocŭ de lînă. Și ca dovadă despre acésta era, că elŭ nu striga nicĭ nu se

văita ca unul ce are durere, și în genere nu se vedea pe corpul sĕŭ nicĭ uă urmă de lovitură.

Când Atharid a aflat acésta a dat ordinŭ să-lŭ omóră. Călăiĭ nedreptățiĭ aŭ lăsat liber pe preotul Sansala și aŭ luatŭ pe Sava să-lŭ aducă la rîulŭ Museŭ (Μουσέον, Buzeu?) șí să-lŭ inece. Fericitul, amintindu-șĭ rugăciunea Domnuluĭ și iubind pe aprópele sĕŭ ca pe sine, a dișŭ: Ce păcatŭ a comisŭ preotulŭ că nu móre cu mine? Eĭ i-aŭ respuns: Nu este tréba ta ca să judicĭ despre acésta. Când eĭ aŭ dis acésta, Sava a strigat plin de veseliă în Sântul Duhŭ: Fiĭ lăudat, Dómne, și mărit fiă numele tĕŭ, Iisus, în vecĭ amin! căcĭ Atharidŭ s'a dat peireĭ și morțiĭ eterne, iar pe mine m'a ajutat la viața eternă, ca în acestŭ modŭ să fii slăvit o Dómne Dumnedeulŭ nostru, în serviĭ tĕĭ. In tot drumulŭ elŭ mulțumia luĭ Dumnedeŭ, fiind-că suferințele acestuĭ timpŭ nu le credea demne de slava viitóră care se va descoperi sânților. Când aŭ sosit la malul rîuluĭ, aŭ vorbit conducĕtoriĭ între eĭ: Nu este bine să lăsămŭ liberŭ pe acestŭ omŭ nevinovatŭ? De unde va afla acésta Atharidŭ? Dar Sava a dis: Ce tot vorbițĭ lucrurĭ fără minte, și nu facețĭ ce vi s'a poruncit? Eŭ vĕdŭ ce voĭ nu putețĭ vedea. Iacă dincolo staŭ în slavă aceia, carĭ vinŭ a mĕ priimi. Apoĭ eĭ l'aŭ adus, pe când elŭ lăuda pe Dumnedeŭ și 'ĭ mulțumia, și l'aŭ aruncat în apă și l'aŭ cufundat cu lemnul, ce puseseră pe spatele sale. Murindŭ ast-fel prin lemnŭ și apă, a păstrat neatins simbolul mântuireĭ. Elŭ a murit în al 38-lea anŭ al viețeĭ sale și în a 5 di a sĕptămâneĭ dupĕ Pasce, adică în diua înaintea Idilorŭ luĭ Aprilie (12 Aprilie) în timpul Domnieĭ luĭ Valentinianŭ și Valens, sub consulatul luĭ Modestŭ și Arintheŭ.

Ucigătoriĭ aŭ scos corpul din apă, l'aŭ lăsat pe malŭ neînmormêtatŭ și aŭ plecatŭ. Dar nicĭ un câne, nicĭ verĭ un alt animalŭ nu s'a atins de rĕmășitele sale, ci ele aŭ fost păstrate prin mâna fraților. Ilustrul guvernator al Scythieĭ, *Iunius Soranus*, care onorédă pe Domnul, le-a transportat prin frațĭ credincioșĭ din țéra barbară în pămêntul romanŭ, și ca să facă plăcere patrieĭ sale, a trimis la Capadocia a-

cestŭ prețiosŭ rodŭ al credinței, ca un darŭ scumpŭ, pentru evlavia vóstră prin voința presviteriuluĭ, fiind-că Domnul împarte tot ce ajută la mântuire, fraților care 'ĭ sunt credincioșĭ și aŭ temere de elŭ. Când voĭ, în ḑiua în care Sava a priimit coróna în luptă, serbațĭ în adunărĭ pióse, comunicațĭ acésta și celor-l-alțĭ frațĭ, pentru ca să se înveseléscă tótă comunitatea apostolică și catholică, și să laude pe Domnulŭ care a alesŭ pe serviĭ seĭ. Vě salută aceia, carĭ împreună cu voĭ suferă persecuțiunĭ. Iar aceluia care prin harul și darul póte să ne aducă pe noĭ toțĭ în cerésca sa împĕrăție, slavă, cinste și putere, împreună cu fiulŭ sĕŭ unul născut și cu Sântulŭ Duhŭ, în veciĭ vecilor. Amin.«

Atât forma, cât și conținutul acesteĭ prețióse epistole, care ne dă uă idee fidelă despre starea chreștinilor de aci din secolul al 4-lea, garantéḑă autenticitatea eĭ.

Apoĭ epistolele Sântuluĭ Vasilie nu ne lasă cea maĭ mică îndoélă despre authenticitatea aceleĭ epistole. S. Vasiliu, fiind informat de către sus menționatul guvernator al Scythieĭ, Soranus, despre persecuțiunile și martirisarea chreștinilor în Gothia, rugase pe elŭ să trimiță la Capadocia câte-va remășițe din aceĭ martirĭ (ep. 155). Soranus s'a și grăbit a satisface cererea S-tuluĭ Vasiliu, trimițêndu-ĭ corpul S-tuluĭ Sava împreună cu epistola în chestiune, prin episcopulŭ de la Thessalonicŭ Ascholiu, pentru care St. Vasiliu esprimă ambilor mulțumirile sale (ep. 194 și 165). Ne pare rĕŭ că spațiul nu ne permite a da aci acéstă interesantă corespondență, ne propunemŭ însă a face acésta cu altă ocasiune, când vom vorbi și despre relațiunile Sântuluĭ Chrisostomŭ cu Goțiĭ.

Terminând maĭ observâmŭ, că nu trebue să confundăm pe acest St. Sava cu St. Sava Stratilatŭ, tot martirŭ Gothŭ, care se serbéză în ḑiua de 24 Aprilie și despre care se ḑice că a suferitŭ martiriulŭ în timpulŭ luĭ Aurelian.

Zotu.

Preotul învĕţător poporuluĭ (*)

„Şi voiŭ da voue, ḑice Domnul prin profetul sĕŭ, păstorĭ dupĕ inima mea, carĭ vĕ vor nutri cu sciinţa şi cu învĕţătura". Jer. c. III. v. 15.

Acéstă promisiune, atât de folositóre omenireĭ, a împlinit'o Domnul Christos în legea nouă prin istituirea preoţieĭ, cu care avem şi noĭ onórea de a fi revestiţĭ. Noĭ suntem aceĭ păstorĭ anunţaţĭ de Ieremia; noĭ suntem aceia, care trebue se fim după inima luĭ Dumnezeŭ. Dar ca să fim ast-fel suntem strict obligaţĭ de a pasce cu sciinţa şi învĕţătura creştină turma ce ne-a încredinţatŭ; căcĭ, după cum ne învaţă Mântuitoruĭ „omul nu trăesce numaĭ cu pâine, ci şi cu cuvêntul ce ése din gura luĭ Dumneḑeŭ" Mat. c. IV. Pâinea materială este nutrimentul corpuluĭ; sufletul se nutresce cu cuvêntul luĭ Dumneḑeŭ.

Păstorĭ de suflete! Domnul Christos, cândŭ ne-a onoratŭ cu acéstă înaltă dregătorie, ne-a impusŭ şi datoria de a le distribui şi lor acest nutrimentŭ salutariŭ ce-l'a adusŭ din cerŭ. Aşa dară, învĕţătura poporuluĭ, acéstă pâine ceréscă a cuvêntuluĭ evangelicŭ, nu este o cuviinţă nu un consiliŭ, nu un punct de perfecţie numaĭ pentru noĭ, ci o obligaţiune positivă, absolută, neapărată, de'aprópe legată cu ministeriul nostru, ba chiar decurgêndŭ din firea luĭ. St. Pavel ḑice : „Tot cel ce va chiama numele Domnuluĭ se va mântui." Apoĭ adauge : „Dară cum vor chiăma pe acela întru care n'aŭ creḑutŭ? şi cum crede în acela despre care n'aŭ auḑit? şi cum vor auḑi fără predicatorŭ? şi cum vor predica, daca nu suntŭ trimişĭ pentru acésta?" Rom. X. Dară cine suntŭ aceia cărora li s'a încredinţat acéstă misiune însemnătóre? La acéstă întrebare respunde acela-şĭ apostol ḑicêndŭ : „Dreptŭ aceea vĕ rugăm înlocul luĭ Christos ca cum Dumneḑeŭ v'ar ruga prin noĭ." ect. II. Cor. c. V.

Daca ne vom sui la origina acesteĭ sacre misiunĭ, î vom afla începutul în însărcinarea ce a primitŭ Is. Chrs. dela tatăl sĕŭ şi ne a trans-

---

(*) După Luzerna Episc. Langreĭ de Pr. C. Mosescu.

mis-o nouă. „Suntŭ trimis, ḑicea el, ca să aduc- scirea cea bună despre împăraţia luĭ Dumneḑeŭ.“ Luc. c IV. Isaia veḑuse, într'un viitor fórte depărtat, spiritul Domnuluĭ pogorându-se peste divinul Rescumpărător şi ungându-l casă preḑice misericordia şi dreptatea luĭ Dumneḑeŭ cum şi iertarea pĕcatelor la inimile cele sfărîmate“ Is. c LXI. Domnul Christos şi-a începutŭ cariera sa evangelică aplicându-şĭ acéstă profeţie, Luc. c IV. şi treĭ anĭ, cât ţinu, o împlini cu exactitudine. Tótă viaţă sa pământénscă fu o predicare ne întreruptă, care n'avea să înceteḑe nicĭ după reînturnarea sa la cer. El lăsă pămêntul, dară nu încetă de a înveţa prin ministeriul preoţieĭ, ce institui. In momentul ce se despărţi de apostoliĭ sĕĭ, le transmise misiunea ce primise dela tatăl sĕŭ, le dete puterea şi le impuse datoria de a împlini acestŭ ministeriŭ ce-l lăsă vacantŭ. Le încredinţă tótă puterea ce ĭ-a fostŭ dată în cer şi pre pământŭ şi le ordonă de a merge la tóte naţiile să le înveţe doctrina sa, să le îndemne a ţine preceptele sale, să celebreḑe S-tele mistere, şi le promise că va fi cu eĭ pînă la finele seculuĭ. Mat. c. 18. Aceste cuvinte divine vor resuna în toţĭ secoli, câtŭ timpŭ vor exista naţiĭ şi un ministeriŭ însărcinat de ale învăţa adevĕrurile sânte.

Apostoliĭ, fidelĭ ordinuluĭ Dumneḑeescŭluĭ lor învĕţător, se respândiră pe faţa pămêntuluĭ şi duseră în tóte locurile doctrina ce-ĭ învĕţase. Minunile ce operară în numele luĭ, nu avură alt scop de cât de a întări adevĕrul predicăriĭ lor. Marc. c. 16. Eĭ puneaŭ în fruntea datorielor lor, datoria de a învĕţa, şi alegeaŭ maĭ bine a se abţine dela alte foncţiunĭ, de câtŭ de a încetà de la învĕţătură. Chiar oficiile charităţiĭ nu fură de câtŭ nişte obligaţiĭ de mâna a do-a pentru dênşiĭ, şi de aceea le şi încredinţară altora spre a rĕmânea ci numaĭ cu învăţătura poporuluĭ, scopul principal. Grijile săracilor le răpia timpŭ multŭ şi de acea declarară, că nu este drept ca serviciul meselor să-ĭ facă să abandone învăţătura. Act. c. VI. Atuncĭ biserica câştigă un noŭ ordin de dregătorie — diaconatul —, care scuti pe Apostolĭ de cele-l-alte foncţiunĭ şi-ĭ lăsă să se ocupe numaĭ cu rugăciunea şi învĕţătura. Act. VI.

Sântul Pavel ḑicea „Num'a trimisŭ Is. Chrs. să botezŭ, ci să anunţŭ scirea cea bună“ (Evangelia). I Cor. c. I. Iar la altă parte ḑice, cu tótă umilitatea sa cunoscută : „Un har mi s-a datŭ mie celuĭ maĭ mic dintre credincioşĭ, harul de a face cunoscutŭ ginţilorŭ nespusele avuţii ale luĭ Is. Chris.“ Efes. c. III. Acéstă misiune, cum o primise, aşa o transmitea şi el miniştrilor ce stabilea şi-ĭ îndatora să o împlinească neapărat. Când scrie discipoluluĭ ce-l instalase Episcopŭ la Efesĭ după ce începe prin a luà de martor pe Dumneḑeŭ şi pe Iisus Christos pentru învăţătura ce-ĭ va da; după ce-ĭ anunţă judecata ce are să-fie adaoge : Predică dară cuvêntul, stărue cu timpŭ, şi făre timpŭ, mustră, ceartă, îndémnă cu tótă îndelungă răbdare şi învĕţătură.“ II.

Tim. c. IV. Şi totŭ în aceaşĭ epistolă îĭ ḑice să împărtăşéscă şi altora misiunea ce-ĭ dă şi să încredinţéză înveţătura ce ĭ-a datŭ, la ómenĭ credincioşĭ şi capabilĭ de a împlini acéstă datorie a învăţătureĭ. II. Tim. c. II. Astfel s'a perpectuatŭ pre pămêntŭ acéstă misinne pentru care Iisusŭ Christosŭ s'a pogorîtŭ din cerŭ.

Apostoliĭ, după ce aŭ priimit acéstă misiune dela Domnul lor, aŭ trecut'o şi eĭ următorlor şi aceştia asemenea la ceĭ după dênşi. din generaţiă în generaţiă. Ministeriul bisericiĭ chreştine este dar un canal sacru pe care curge neîntreruptŭ şi neschimbat din secol în secol isvorul cel curat al înveţătureĭ divine şi merge să ude şi să facă a feconda tóte părţile lumiĭ. Ast-fel de când există acéstă biserică şi cât-va exista, n'a încetat şi nu va înceta de a recomanda şi a prescrie ministrilor seĭ acéstă datoria esenţială. Canónele sinódelor sale; scrierile sânţilor seĭ învěţătorĭ, tóte sunt pline de acéstă îndatorire neîncetat reînnoită şi de pedepsele ce se prescriu pentru aceia ce o calcă. „Vaĭ mie! striga învěţătorul naţiilor de nu voiŭ bine vesti“ I Cor. IX. „Dară nu, curatŭ sunt eŭ de sângele vostru al tuturor, că n'am lipsit a vě anunţa voinţa luĭ Dumneḑeŭ“ Act. c XX. „Fiiul omuluĭ, ḑicea Domnul către unul din profeţiĭ seĭ şi printr'ênsul către toţĭ aceia ce aveaŭ adeveni păstorĭ turmeĭ sale, fiiul omuluĭ! veghietor te-am pus peste casa luĭ Israel şi veĭ auḑi cuvînt din gura mea şi-l veĭ anuţa lor din parte-mĭ. De cum-va, ḑicênd eŭ vr'unuĭ pěcătos cu mórte vei muri, şi tu nu-ĭ veĭ spune ca să se întórcă cel necredincios din calea sa cea nelegiuită, el va muri în fără-de-legea sa şi sângele luĭ din mâna ta îl voiu cere; iar de veĭ spune pěcătosuluĭ să se întórcă din calea sa şi nu se va întórce, el va murĭ în fără de lege, ânsě tu îţĭ veĭ mântui sufletul těu.“ Ezec. c. 33.

Şi pentru ce să fie fost necesariŭ de a pune o lege atât de aspră şi să prescrie nisce pedepse atât de riguróse pentru împlinirea uneĭ obligaţiĭ atât de naturală la care ar fi fost de ajuns să ne ducă simtementile ânimiĭ nóstre? Orĭ cât de puţină misericordie şi charitate ar avea un păstor póte el lasă, afară numaĭ din lipsă de învěţătură, să se peardă turma ce-ĭ este încredinţată? Póte lăsá să lâncezéscă în nesciinţă şi să putreḑiască în pěcat atatea suflete ce este însărcinat ale scóte şi dintr'una şi dintr'altul? Póte să véḑă, fără a fi mişcat de compătimire, că pier supt ochiĭ seĭ în mâinele sale, óre cum, atâţĭ nefericiţĭ cărora le este tată? Póte să-ı véḑă cu ochiĭ nemueţĭ în lacrăme şi cu ânima rece alergênd la iad, când, învěţăturile, rugăcinile, şi stăruinţele sale i-ar fi putut întórce din calea acéstă?

Precum vocea luĭ Eliă deschise cerul odinióră şi aduse pe pămêntul luĭ Israel plóia dorită de treĭ anĭ: aşa descind din cer, la vocea păstoruluĭ zelos tóte virtuţile ceresci peste enoria ce o păstoresce cu învěţatura. Cuvêntul luĭ Dumneḑeu anunţat de dênsul este ca o rouă ce-

réscă, care, căḑênd pe ţérine uscate, bătăturite, sterpe, le pătrunde, le móie, le fecondă şi face să încolţiasca seminţele vieţeĭ şi să aducă fructe salutariı cu abondinţa. Ecl. 39. Is. 55. Şi nu e, chiar pentru el, ó mulţumire de a vedea sufletele ce-ĭ sunt încredinţate aduse la datorie, la virtute, la pietate? de a simţi, că luĭ, îngrijirilor luĭ, rugăciunilor şi ostenelilor luĭ, sunt datóre fericirea lor? De ale presenta înaintea Domnuluĭ ca pe copiĭ sĕĭ, ca pe născuţiĭ sĕı în religie? De a-şĭ asigura chiar mântuirea sa, lucrănd pentru a lor şĭ puindu-ĭ pe calea ceruluĭ a-şĭ deschide porţile luĭ şi pentru dênsul? Câte consideraţiĭ! Cât respect! câtă recunoscinţă nu va avea din partea lor? Cu câtŭ în credere nu se vor lăsa eĭ după dênsul, după consiliile luĭ ce-ĭ aŭ condus atât de înţelepţesce; după învĕţăturile luĭ ce-ĭ aŭ luminat atât de bine şi sănetos; după îndemnurile luĭ ce-ĭ-aŭ mişcat cu atâta putere! Ba, cu cât vor fi maĭ vîrtoşĭ, cu atât le va fi maĭ scump acela, căruja datorescŭ virtutea şi la dragostea către virtute vor adaoge dragostea ce datorescŭ păstoruluı ce-i-a făcutŭ virtoşi, cu atâtŭ maĭ multŭ cu câtŭ vorŭ simţi maĭ viŭ preţul bine faceriĭ.

Aşa ḑară să încheĕm şi noĭ cu liberatricea luĭ Israel ḑicêndŭ: „O, voĭ, carĭ sunteţĭ puşĭ preoţĭ peste poporul luĭ Dumneḑeŭ, voĭ, pe carĭ se razemă sufletele poporenilor şi sântele, şi biserica şi altarul. ridicaţĭ aceste suflete prin învĕţăturile vóstre la cunoscinţa legiĭ şi la ţinerea eĭ!“ Iudit. c. VIII.

Instrucţia religiósă considerată relativŭ la persónele pe care le privesce, se póte împărţi în două clase: instrucţia către persónele în etate şi instrucţia către copiĭ.

„La Dumneḑeŭ nu este căutare în faţă saŭ făţărie“ Rom. c. II. Totŭ aşa nu se cade să fie nicĭ la miniştriĭ sĕĭ. Provedinţa ceréscă face să résară sórele şi să cadă plóia fără distincţiă peste toţĭ ómeniĭ. Totŭ aşa se cade să fie şi provedenţa pământéscă, care este ministeriul sĕŭ. Acestŭ ministeriŭ, dupĕ exemplul celuĭ ce l-a instituitŭ, cată să facă a străluci lumina adevĕruluĭ la ochi tuturor ómenilor şi să pice salutaria roua a haruluĭ în tóte ânimile.

Instrucţia este o datorie ce am contractat-o cândŭ am luatŭ preoţia, nu cu óre-care persóne, ci cu biserica, cu lumea întrégă. Marele apostol, care împlinia cu tótă scumpătatea acéstă datorie se recunoscea dator grecilor şi barbarilor, înţelepţilor şi neînţelepţilor. Rom. c. I. In exerciţiul funcţiunilor séle, nu cunoscea nicĭ iudeŭ, nicĭ grecŭ, nicĭ liber, nicĭ sclav, nicĭ om, nicĭ femee, ci toţĭ una în Iisusŭ Christosŭ Gal. c. III.

Aşa dar, păstoriĭ, care îngrijescŭ de oile cele maĭ pietóse şi lasă pe cele-lalte, nu cunoscŭ scopul şi nu împlinescŭ datoria dregătoriĭ lor. Este o atragere de pietate care-ĭ atrage la acésta; ânsĕ o atragere încelătóre, care-ĭ retăcesce. Intr'adevĕr în convorbirile cu ceĭ pietoşĭ,

păstorul are maĭ puţină osteneală şi maĭ multă consolaţie, dar cată să scie, cu preoţia nu este o stare de consolaţie, ci de ostenéla, prin urmare să aibă de obiect principal al foncţiunilor luĭ, nu pe ceĭ ce suntŭ apropiaţĭ de Dumneḑeŭ ca să-ĭ apropie maĭ multŭ, ci pe ceĭ depărtaţĭ, din nefericire ca să-ĭ întórcă şi să-ĭ apropie de dânsul urmândŭ Păstoruluĭ păstorilor, care a discendut din cer ca să chieme nu pe ceĭ drepţĭ, ci pe ceĭ pĕcătoşĭ. Mat. c. IV.

O altă rătăcire maĭ gravă şi maĭ vrednică de imputatŭ imparţialităţiĭ preoţilor, este că uniĭ dintre dênşiĭ în exerciţiul funcţiunilor lor, deosibescŭ pe ceĭ avuţĭ de ceĭ neavuţĭ şi daŭ preferinţă celor dântâiŭ asupra celor de al doilea. A da cine-va consideraţiile ce se cuvin uneĭ demnităţĭ în ordinea civilă, este o datorie nu numaĭ socială, ci şi religiósă. Insuşĭ marele apostol recomandă de a da fie-căruia onórea ce i se cuvine. Rom. c. 13.

Ansă înaintea foncţiunilor divine, consideraţiunile omenescĭ cată să dispară. Cel ce lucréḑă ca ministrul luĭ Dumneḑeŭ nu vede înaintea sa de câtŭ ómenĭ toţĭ de o potrivă ca înaintea fiinţeĭ celeĭ Preaînalte. Tóte măriile împĕrăţiilor lumiĭ aceştia, înaintea ministeriuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, suntŭ ca acele deluleţe, ce se vĕdŭ pe faţa pământuluĭ în comparaţie cu înălţimea ceruluĭ.

Căutarea în faţă, umilesce, degradă şi înjosesce preoţia luĭ Iisusŭ Christosŭ îngenuchindŭ-o la vanităţile lumescĭ; căcĭ ce altă diferenţă póte fi între ómenĭ după religie, de câtŭ virtuţile lor? N'aŭ eĭ în cer acela-şĭ tată, pe Dumneḑeŭ şi pe pământŭ aceeaşĭ mamă, Biserica? Nu suntŭ eĭ toţĭ renăscuţĭ în aceaşĭ sânţită scaldătóre? Nu se comunecă toţĭ cu acelea-şĭ sânte mistere? Nu suntŭ supuşĭ toţĭ acelea-şĭ legĭ şi acelora-şĭ datoriĭ? N'aŭ eĭ toţĭ acelaşĭ paradisŭ, acelaşĭ iadŭ? Societatea ca să se pótă ţine, are necesitate de distincţiĭ; nu este totŭ aşa şi cu religia; la ea este lege egalitatea. De aceia dregatoria preoţéscă nu se cade a face vre o diferenţă celor marĭ aĭ pământuluĭ în foncţiunile séle saŭ de este caḑŭ a face vre una, apoĭ să o facă maĭ bine celor micĭ aĭ lumiĭ şi acésta nu pentru vre o simpatie particulară, ci pentru cuvêntul, că ceĭ micĭ aŭ maĭ multă necesitate de bine facerile sele. Iisusŭ Christos a fostŭ trimisŭ ca să aducă scirea cea bună maı cu sémă scăpătaţilor.

O altă retăcire în care cu durere vedem că cadŭ câte odată preoţiĭ, este de a îndulci pentru ceĭ marĭ asprimea canónelor şi a legiĭ. Sântul Pavel se plângea de acéstă retăcire chiar din timpul sĕŭ şi nu voia să fie nicĭ sub-prepusul eĭ chiar. II. Cor. c. II. Nisce asemenea preoţĭ retăciţĭ : predică săracilor evangelia în tótă asprimea eĭ, cându înaintea celor putinţĭ saŭ din vre o temere de nimicŭ sau pentru vr'un prostŭ interesŭ, îndulcescŭ ceea ce are legea de aspru şi care ar putea să-ĭ supere. Maĭ dedaţĭ de a le linguşi pasiunile de câtu de a le com-

bate, eĭ în locŭ să încovóie voinţa lor după nemutabilile principe, încovóie sântele principe, după dorinţele lor, ca cum ar fi douĕ evangeliĭ, una pentru avuţĭ şi alta pentru săracĭ; ca cum calea cea strimptă a ceruluĭ ar căta să se lărgiască spre a facilita trecerea celor marĭ aĭ pămêntuluĭ. Ministrul cel credinciosŭ nu face aşa; ci orĭ cine ar fi aceia către carĭ se îndréptă, orĭ câtŭ de putinţĭ, orĭ câtŭ de înalţĭ, orĭ câtŭ de furioşĭ şĭ orĭ câtŭ de rĕĭ ar fi, el le spune adevĕrŭl, le propune totŭ d'auna învĕţătura cea sănătósă; căcĭ acésta va să ḑică cuvêntul adevĕruluĭ întótă puterea sa. Tit. c. II. 2. Tim. e. II. Chiar suveranilor pămêntuluĭ el cată să le presinte legea la care suntŭ supuşĭ ca ceĭ maĭ din urmă din supuşiĭ lor fără a se sfii de vederea maestăţiĭ lor. Ps. 118. Să nu se témă de a le ḑice în numele Regeluĭ regilor cuvêntnl ce ḑicea Ioan Botezătorul unuĭ rege incestiosŭ şi crudŭ : „Nu-ţĭ este iertatŭ. Mat. c. 14.

Spre a anunţa preotul cu tărie şi folosŭ sântele adevĕrurĭ, este necesitate de a se prepara. Suntŭ preoţĭ, cari potŭ învĕţa poporul din capul lor şi fără a maĭ scrie cea ce suntŭ datorĭ să spuie; însă chiar acestŭ metodŭ ce-şĭ are tolósele sale, cere óre-care preparaţiĭ. Cată să fie meditatŭ multŭ, să fie studiat afundŭ subiectul sĕŭ spre a-l trata ast-fel; căcĭ fără acéstă grijă prealabilă va predica fară ordine, fără metodŭ, fără lămurire, fără precisiune şi chiar fară esactitudine, póte. Acéstă preparaţie, neapărată pentru totŭ felul de predică, este de douĕ speţe : cea d'ântîiŭ este rugăciunea către tatăl luminelor dela care descinde totŭ darul perfectŭ spre a bine voi să dea cuvêntuluĭ nostru puterea, care înduplecă şi oncţiunea care înmóie ânima. Să învĕţăm dela El ceea ce avem să ḑicem in numele luĭ, şi fiindŭ că avem să predicăm cuvêntul luĭ să cerem cu stăruinţă de a-l pune în gura nóstră. Exod. c. IV. Jer. I. Mat. 10.

Adoua preparaţiune necesară predicatoruluĭ evangelic, este studiul sânteĭ legĭ ce este dator să anunţe; căcĭ cum va învăţa ceea ce nu cunósce? După acésta este dator să mediteze sântele scripturĭ din care póte scóte învăţătura ce trebue să dea poporuluĭ sĕŭ; căcĭ pînă nu va fi pătrunsŭ ântêiŭ el de cuvêntul Domnuluĭ, nu va putea să-l comunice altora. Numaĭ din pămêntul muiatŭ din roua ceruluĭ şi de plóie, es isvórele ce fecontéḑă câmpiile, şi numaĭ din lemnele pĕtrunse de foc se revarsă căldura ḑătătóre de viaţă.

(Va urma)

Progresele Bisericeĭ orthodoxe în Iaponia

Misia Bisericeĭ Orthodoxe în Iaponia, întreținută de societatea misionară din Rusia, nu s'a începută de cât în anul 1870, când s'a dusŭ acolo și Ieromonachul Anatolie Tichae, român din Basarabia rusă, din têrgușorul Bălți.

Capul misieĭ în Iaponia este Episcopul Necolaĭ, care până în 1870 era ca preot la agenția rusă din acel locŭ. Al doilea, și prin urmare unul dintre propagatoriĭ principalĭ aĭ orthodoxieĭ în Iaponia este Archimandritul Anatolie.

Numĕrul creștinilor Orthodoxĭ dintre Iaponezĭ în anul 1881, era de 6090, iar în Noembre anul 1882 (1) de 7200.

Bisericĭ orthodoxe și simple case de rugăciune suntŭ 90. Preoțĭ orthodoxĭ dintre Iaponezĭ sunt, 9 și anume : Pavel Savabe, Petru Sasagava, Pavel Nițțuma, Titŭ Komațu, Petru Kanò, Pavel Satò. Matheĭ Kangeta, Iacov Takaia, Timotheĭ Hariu.

Misia orthodoxă are încă și 93 Catichisatorĭ dintre iaponesiĭ convertițĭ, care lucrézá cu mare energie și devotament. Toțĭ creștiniĭ orthodoxĭ formézá 131 comune bisericeșcĭ prin diférite locurĭ ale Iaponieĭ. Punctul principal al misieĭ este în *Tokio* — capitala Iaponieĭ, iar Arch. Anatolie este stabilitŭ acum în marele orașŭ Oasaka ce se aflá la sudul Iaponieĭ.

Fie ca aceștĭ apostolĭ aĭ orthodoxieĭ să nu slăbiască până ce nu vor creștina cel puținŭ cea maĭ mare parte a populațiuneĭ iaponeze.

† Silvestru B. Piteșténu.

---

[1] Data scrisóreĭ pe care am primit'o la 9 Februariŭ dela Archimandritul Anatolie este 26 Noemvrie 1882.

Prea Sânţitul Episcopŭ al Rômnicului şi Nouluĭ Severin, cu adresele No. No. 59, 62 şi 104, ni trimite în copie spre publicare următórele acte de donaţiunĭ, făcute unor bisericĭ din Eparchia Prea Sânţieĭ-Séle. Din parteni exprimăm cele maĭ viĭ mulţĕmirĭ atât donatorilor, cât şi Prea sânţituluĭ Episcopŭ al Rômniculuĭ care neîncetatŭ îndémnă pe fiiĭ sĕĭ Spirituali la aseminea fapte eminamente creştine. Faptele dovedesc chiemarea şi influenţa morală a păstoruluĭ asupra păstoriţilor. Laudă şi cinste, ḑice Apostolul, totŭ celuĭ ce face binele.

COPIE

S'a perceputŭ taxa de leĭ 15 cu recipisa No. 4878 din 29 Noembre 1882.

Casier (SS) CULCER.

Actŭ de donaţie

Sub-semnatul Barbu Codiţe de profesiune agricultor, şi locuit, în comuna Stolojenĭ plaiul Vulcanŭ judeciul Gorjiŭ. De bună dorinţe ce am avutŭ de a vedea Biserica comuneĭ nóstre Stolojenĭ cu hramul Sânta Adormire imbunătăţită cu venitŭ spre a putea funcţiona Preutŭ la dênsa; prin presentul actŭ de danie dăruescŭ de vecĭ şi în modŭ irevocabil, Sânteĭ Bisericĭ cu hramul Sânta Adormire următórea avere:

I. Treĭ Stânjenĭ şi jumĕtate pămêntŭ latŭ şi lungŭ una mie optŭ sute douĕ-ḑecĭ, adică din linia satuluĭ comuni Stolojeni spre apusŭ şi până în hotaru Telescilor şi se învecinéḑă pe dila-vale cu Gheorghe Balan în Tĕiul schinteĭ hotaru Stolojenĭ.

II. Cincĭ stânjenĭ pămêntŭ latŭ şi lungŭ una mie şépte sute, adecă din linia comuni Stolojenĭ spre apusŭ şi până în hotaru Telescilor, care se învecinéză pe dila-vale cu Gheorghe Stamatoiŭ în hotarul Stolojenĭ.

III. Doĭ-spre-ḑece stânjenĭ de pămêntŭ latul şi lungul şépte sute, adecă din hotarul Stolojeni spre apusŭ şi până în ogaşiu Ciocloveni alăturea cu Mateĭ Mischiu în hotarul Telescilor.

Tótă moşia coprinsă în treĭ articole de maĭ sus însuméză în total şépte-spre-ḑece pogóne locurĭ arătóre, livezĭ şi puţin islazŭ. Din veniturile aceste moşiĭ şi venitul dupĕ dênsa se vor bucura Preuţiĭ ce dupe vreme se vor succeda la acéstă Sântă Biserică fiind obligaţĭ numiţi Preuţĭ a face câte şése parastase pe fie-care anŭ, întru pomenirea membruluĭ familieĭ mele.

Imobilul ce dăruescŭ valoréḑă suma de leĭ noĭ cincĭ sute.

Sânta Biserică cu hramul Sânta Adormire, însă şi personal Epitropul sĕŭ vá intra în posesiunea donaţiuneĭ ce facŭ îndată după acceptare conformŭ legeĭ; şi după ce acum pentru prima dată mi se va permuta Preutul Iacob Bărbulescu de la comuna Corbesci mahalaua Dambova la Biserica cu hramul Sânta Adormire din acéstă comună Stolojeni dupre ordinu Prea Sânţieĭ Sale Părinteluĭ Episcopŭ al Rôm-

niculuĭ Nouluĭ-Severin, pentru care scopŭ am făcutŭ donaţia de faţă în persóna Sânteĭ Bisericĭ de maĭ sus numita.

Semnatŭ: Donatoriŭ, *Barbu Codiţă*, am datŭ acésta.
1882 Noembriŭ 16

Acceptŭ donaţiunea făcută de Domnul Barbu Codiţa în numele Bisericeĭ cu hramul Sânta Adormire.

Epitropŭ, [ss] *Mateiŭ Miscuĭ.*

ROMÂNIA

Primăria comuneĭ Stolojanĭ

Acéstă donaţiunea făcută de locuitorul Barbu Codiţe în persóna Sânteĭ Bisericĭ cu hramul Adormirea Precesti, conformŭ cererei făcute prin suplică înregistrată la No. 784 se certifică şi de Primărie.

Primar, (SS) *Ioan Căpităncscu*
1882 Noembriŭ 21.
No 558.

Tribunalul Districtuluĭ Gorjiŭ.

Şedinţa dni 13 Decembriŭ 1882.
No. 1427.

Saŭ presentatŭ în Tribunalu D-lor Barbu Codiţe donatorul cu Donatuĭ Mateĭ Miscui Epitropul Bisericeĭ cu hramul Sânta Adormire din comuna Stolojanĭ cărora citinduli-se din cuvêntŭ în cuvêntŭ presentul actŭ de donaţiune depusŭ cu petiţiunnea inregistrată la No. 12694, aŭ mărturisitŭ că este al D-lor făcutŭ din liberile voinţe, scris prin scriitorĭ şi sub-scrisŭ cu propriile D-lor semnăturĭ sciindu carte.

TRIBUNALUL

In faţa mărturisirilor de maĭ sus şi în basa Art. 1171, codul civil.

Dă autenticitatea legală presentuluĭ actŭ de donaţiune, fiind taxa de inregistrare perceputa cu recipisa No. 4878.

Anulându-se şi una cólă de cincĭ leĭ în conplectarea timbruluĭ la actŭ.

(SS) Em. *S. Săvoiŭ.*
Membru (semnătură indiscifrabilă)
(L. S. Trib.). P. Grafier, *C. Urechescu*

Ordonanţe de Transcripţiune.

Anul 1882 Decembriŭ 13.
No. 1039.

Inaintea nóstră Preşedintele Tribunaluluĭ Gorjiŭ saŭ presentatŭ D-lor Barbu Codiţe donatorul cu donatul Mateĭ Miscui Epitropul Bisericeĭ cu hramul Sânta Adormire din Comuna Stolojani cerândŭ cu petiţiunea inregistrată la No. 12,695 a se ordona transcripţiunea presentuluĭ actŭ de donaţiune.

SUB-SEMNATUL

Avêndŭ în vedere actul investitŭ cu autenticitatea legală de acestŭ Tribunal sub No.

Avêndŭ în vedere copia presentată dupe încheerea Onor. Comitet Permanentŭ Gorjiŭ No. 2872/82 din care reiese ca Comitetul Permanentŭ a aprobatŭ a se accepta donaţiunea făcută aceĭ Bisericĭ prin Epitropul sĕŭ dupĕ cererea Consiliuluı comuniĭ Stolojanĭ.

Avêndŭ în vedere declaraţiunea donatuluĭ Epitropŭ făcută în josul actuluĭ că acceptă donaţiunea ce se face Bisericeĭ cu hramul Sânta Adormire.

Avêndŭ în vedere ca taxa de inregistrare saŭ perceputŭ cu recipisa No. 4878.

In virtutea Art. 722 procedura civilă, ordon transcripțiunea presentuluĭ actŭ de donațiune.

[L. S. Trib.] Președinte [SS] Em. *S. Săvoiu*

[L. S. Trib. p. Grafier [SS) *C. Urechescu*

Atestŭ că acestŭ actŭ saŭ trecutŭ în registru de transcripțiune.

1882, Decembriŭ 19

(L. S.) p. Grafier (SS) *C. Urechescu*

Pentru Conformitate *C. Olănescu*

ROMANIA

Direcția Cancelarieĭ Sf. Episcopiĭ Rômnicu — Noul Severin.

Copia acésta fiind conformă cu originalul, se atestă.

1883, Ianuarie 15.

[L. S.] Director, *N. G. Protopopescu*

COPIE

Primițĭ leĭ nouă sub recipisa No. 5205 din 15 Decembre 1882.

P. Casieriŭ (SS) I. CALNICÉNU.

ACTŬ DE DONAȚIUNE

Sub semnațiĭ Vasile Pătrașcu, George Pleșan, Nicolae Pleșan, Tănase Trocan, Const. Popescu, Iovan Răcoianu agricultorĭ domiciliațĭ în Comuna Hodorésca, Pl. Ocolul, Județul Gorjiŭ. — In comunŭ acordŭ și în scop de a vedea Biserica Comuneĭ nóstre Hodorésca cu hramu Sf. Vasile îmbunătățită cu venitul spre a putea funcționa Preot la dênsa, de óre-ce nu are nicĭ unŭ imobil care sĕ'ĭ aducă venitŭ.

Prin presentul act formatŭ din liberile voințe dăruim de vecĭ și în modŭ irevocabil, Bisericeĭ cu hramul Sf. Vasile din Comuna Hodorésca Pl. Ocolul-Vulcanul, Județul Gorjiu, urmatori imobilĭ.

„I. Noĭ Vasile Pătrașcu, George Pleșanu și Nicolae Pleșanu nouă pogóne pămîntŭ care se coprindŭ în cureouă șése Stânjenĭ latu și 1800 lungul, lungime din apa Tismeneĭ și până în hotarul Strâmbi, situațĭ în hotarul Galizoia comuna Hodorésca care se învecinesce despre apusŭ cu hotarul Hodorésca și despre rĕsăritŭ cu Ștefan Strâmbanu împreună cu pădurea aflată pe citatul imobil.

„II. Singurŭ eŭ Vasile Pătrașcu maĭ dăruescŭ citateĭ Bisericĭ doĭ stânjinĭ pămêntŭ latul în citatul hotarŭ și lungimea 1900, începândŭ din capul prunilor și până în hotarul Strâmba, învecinându-se la răsăritŭ cu cureaua Trocanilor și la apusŭ cu cureaua Pleșenilor.

„III. Eŭ Tanase Trocan doĭ Stênjenĭ pămêntŭ latŭ în hotarul Cătunu Gălășóia și lungul 1800, începêndŭ din matca

Bejeani şi până în hotarul Strâmba, învecinându-se la răsăritŭ cu Pârvu Trocan.

„IV. Eŭ Constantin Popescu doĭ Sânjinĭ pamânt latŭ în hotarul Strâmba învecinându-se la răsărit cu Vasile Popescu şi la apusŭ cu Pârvu Trocan.

„V. Eŭ Iovan Rocacénu o delniţă de 10 stânjenĭ pământŭ latŭ, şi 40 lungŭ pămêntŭ din hotarul Gălaşóia şi coprinsŭ în curéoa Răcăcenilor în dreptul Bisericeĭ pe dela délŭ de părŭ.

Tótă proprietatea descrisă maĭ sus însuméḑă în total pogóne 17 adică şépte-spre-ḑece popóne.

De venitul acestor imobile se vor bucura Preoţiĭ care vor servi la numita Sf. Biserică cu obligaţiune ca sĕ pomenésca numele donatorilor.

Imobilul donat valoréḑă suma de leĭ treĭ-sute şi se va lua în posesiune de Epitropu Bisericeĭ îndată dupĕ acceptare conform legeĭ.

Făcut astă-ḑĭ la 10 Decembrie 188 şi doĭ.

(Semnaţĭ): *Vasile Pătraşcu*
„ *Tănase Gh. Trocan*
„ *Nicolae Pleşan*
„ *Const. Popescu*
„ *George Pleşean*
„ *Iovan Răcocénu*

Sub semnatul Epitrop al Bisericeĭ cu hramul Sf. Vasile declar că acceptŭ donaţiunea făcută de locuitoriĭ de maĭ sus.

(Semnatŭ) : *C. N. Rovenţa,* Epitropŭ acceptŭ donaţiunea.

1882. Decembrie 14

ROMÂNIA

Primăria Comuneĭ Hodorésca

Presentul actŭ de donaţiune fiindŭ în adevĕr al Sub semnaţilor dintr'ênsul se atestă şi de noĭ Primarul comuneĭ Hodorésca.

1882 Decembrie 14,

(L. S.) Primar (SS) *C. Gh. Draiculescu.*

No. 304.

Tribunalul Districtuluĭ Gorjiu

Şedinţa din 3 Ianuariŭ 1883. No. 3.

S'aŭ presentat în Trib. D-lor Vasile Pătraşcu, Gh. Pleşénu. Nicolae Pleşénu, Tănase Trocan, Constantin Popescu, Iovan Racocénu donatori cu donatul Epitropul Bisericeĭ cu hramu Sf. Vasilie din comuna Hodorésca, anume : C. N. Rovenţa, căroĭa citinduli-se din cuvêntŭ în cuvêntŭ presentul actŭ de donaţiune a declarat că este al D-lor facut din liberile vo-

inţe scris şi sub-scris parte prin scriitor ne sciindŭ carte, ér parte aŭ subscrisŭ cu propiele D-lor Semnăturĭ.

TRIBUNALUL

In faţa mărturisirilor de maĭ sus şi în basa Art. 1171 C. Civil, dă auttenticitalea legală presentuluĭ actŭ de donaţiune fiind tacsea de înregistrare perceputā cu recipisa No. 5205.

(Semnatŭ) : *Em. C. Săvoiŭ*
" *Păroulescu*
(L. S. T.) " P. Grefier *C. Urechescu*

Ordonanţă de Transcripţiune.

Anul 1883 Ianuariŭ 3. No. 3.

Inaintea nóstră Preşedintele Trib. Gorjiŭ s'aŭ presentatŭ D-lor Vasilie Pătraşcu, Gh. Pleşan, N. Pleşan, Tănase Trocan, Const. Popescu, şi Iovan Rococénu cu Epitropul Bisericeĭ cu hramul Sf. Vasile din comuna Hodorésca, anume : C. N. Roventa cerîndŭ cu petiţiunea înregistrată la No. . . . a se ordona transcripţiunea presentuluĭ actŭ de donaţiune.

Sub-semnatul.

Avîndŭ în vedere actul investitŭ cu autenticitatea legeĭ de acest Tribunal sub No.

Avîndŭ în vedere încheerea Comitetuluĭ Permanentŭ de Gorjiŭ No. 3056/82, cum şi a comuneĭ Hodorésca cu No.5/82. din care reese că s'a autorisat Epitropul aceleĭ Bisericĭ a accepta donaţiunea de 17 pogóne pâmântŭ ce se donézĭ bisericeĭ.

Avînd în vedere declaraţiunea donatuluĭ Epitropŭ făcută în josul actuluĭ că accepta donaţiunea ce se face bisericeĭ.

Că tacsa de înregistrare s'a perceputŭ cu recipisa No. 5205.

In virtutea Art. 722. Procedura Civilă, Ordonŭ transcripţiunea presentuluĭ actŭ de donaţiune.

Preşedintĕ (SS) *Em. C. Săvoiu.*
(L. S. T.) P. Grefier. (SS) *C. Urechescu.*

Atestŭ că acestŭ act s'aŭ trecutŭ în Registrul de Transcripţiunĭ.

1883 Ianuarie 3.

(L. S.) P. Grefier (SS) *C. Urechescu.*

Pentru Conformitate
Pr. N. Ionescu.

ROMÂNIA

Direcţia Cancelarieĭ Sf. Episcopiĭ Rîmnicu —Noul Severin.

Copia acésta fiindŭ conformă cu Originalul se atesta.

Directorul *N. G. Protopopescu.*

1883 Ianuariŭ 15